

POPULYTICS

What would you do?

Uitkomsten van de Inwonersraadpleging over Ruimtelijke Keuzes in Zuid-Holland

Datum: 12 oktober 2023

Versie: eindrapport

Dit onderzoek is uitgevoerd door Populytics, een startup van de TU Delft,
in opdracht van Provincie Zuid-Holland

Niek Mouter

Martijn de Vries

Aylin Munyasya

Wendel Scholma

www.populytics.nl

Inhoud

Samenvatting	4
Opzet van het onderzoek	4
Resultaten	6
1. Introductie	14
2. Methodologie	15
2.1 Ontwerptraject	15
2.2 Verantwoordelijkheid	16
2.3 Opzet van de raadpleging	17
2.3. Dataverzameling	20
2.4 Socio-demografische gegevens van de deelnemers	21
3. Resultaten	26
3.1. Waar moet de provincie zich vooral voor inspannen?	26
3.2 Vijf criteria bepalend voor de adviezen over de inspanning voor een doel	30
3.3 Vijf groepen Zuid-Hollanders	48
3.4. Rangschikking vier extra doelen	49
4. Ervaring raadpleging	52
Referenties	54
Bijlage. Teksten onder de informatieknoppen	55

Samenvatting

Provincie Zuid-Holland werkt momenteel aan de “Ruimtelijke puzzel”. In dit plan staat waar meer of minder ruimte voor wordt gemaakt en wat belangrijk is bij het inrichten van de ruimte. Omdat dit plan grote invloed heeft op hoe Zuid-Holland er in de toekomst uitziet, wil de provincie de ideeën en meningen van de inwoners hierin meenemen. Dit doet de provincie onder meer via een inwonersraadpleging op basis van de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) methodiek.

Opzet van het onderzoek

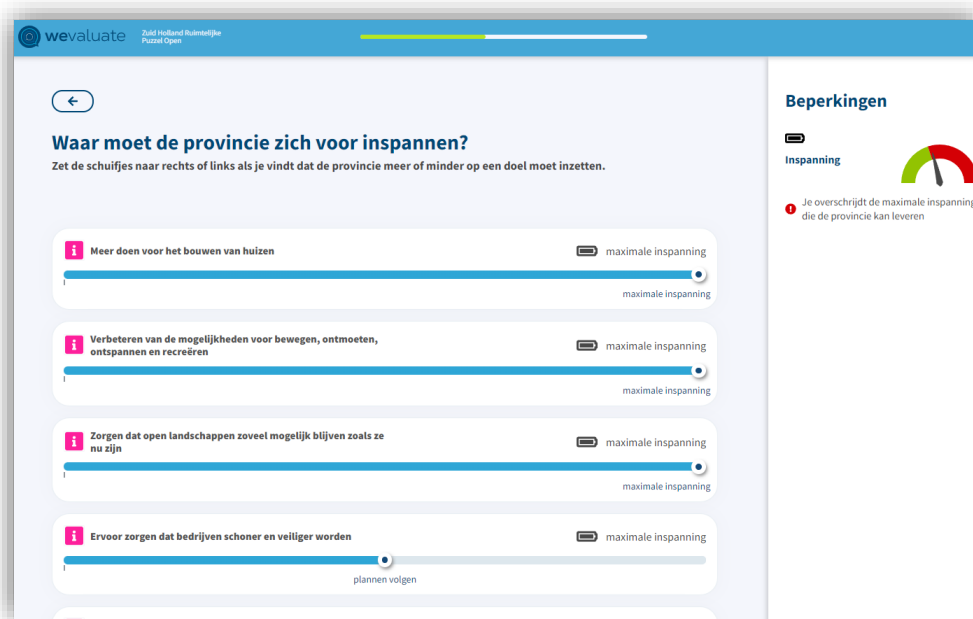
Een inwonersraadpleging op basis van de Participatieve Waarde Evaluatie methode

De inwonersraadpleging is uitgevoerd op basis van de PWE methode. De essentie van de PWE methode is dat inwoners een advies kunnen geven over een keuzevraagstuk van de overheid. Inwoners worden als het ware op de stoel van de overheid gezet. Het keuzevraagstuk van een overheid wordt nagebootst in een online omgeving. Vervolgens wordt aan inwoners gevraagd wat zij zouden adviseren als zij in de schoenen van de beleidsmaker zouden staan. In de inwonersraadpleging werd aan inwoners gevraagd waar de provincie vooral aandacht aan moet besteden als ze keuzes maakt in het kader van de Ruimtelijke puzzel. En voor welke functies er vooral ruimte gemaakt moet worden.

Advies over inspanning op tien doelen van de ruimtelijke puzzel

In de raadpleging zagen deelnemers de plannen van Provincie Zuid-Holland rond 10 doelen in het kader van de ruimtelijke puzzel. Deelnemers konden via de roze informatiekноп de plannen bekijken (zie Bijlage). Ze konden met schuifjes aangeven voor welke doelen de provincie zich extra moet inspannen of waar de provincie zich juist minder voor moet inspannen. Ze konden dus aangeven aan welke doelen de provincie vooral (geen) ruimte, geld en tijd moet besteden? Deelnemers zagen dat de totale inspanning die de provincie kon leveren beperkt was. Ze konden in principe maar voor 2 doelen aangeven dat de provincie zich er maximaal voor zou moeten inspannen. Als ze de provincie wilden adviseren om zich voor nog meer doelen maximaal in te spannen, dan moesten ze ook aangeven voor welke doelen de provincie zich minder zou moeten inspannen. Zie figuur 0.1 voor een impressie van de online omgeving van de raadpleging en figuur 0.2 voor een overzicht van de tien doelen. Nadat deelnemers hun keuzes hadden gemaakt werd hen gevraagd om de gemaakte keuzes toe te lichten.

Figuur 0.1 Een impressie van de online omgeving van de raadpleging. Met rechts de meter die aangeeft dat de maximale inspanning is overschreden.

Representatieve raadpleging en open raadpleging – een krachtige combinatie

De inwonersraadpleging is enerzijds gedaan door een geselecteerde groep deelnemers en anderzijds konden alle inwoners die geïnteresseerd zijn deelnemen aan een open raadpleging. In de raadpleging met geselecteerde deelnemers werden mensen random getrokken uit een internetpanel. Deze deelnemers kregen een vergoeding voor hun deelname en werden zo geselecteerd dat de resultaten representatief zijn voor inwoners van provincie Zuid-Holland op de kenmerken geslacht, leeftijd en opleidingstype. We noemen dit daarom de representatieve raadpleging.

Waarom doen we zowel een raadpleging met geselecteerde deelnemers als een open raadpleging? Ten eerste is het belangrijk dat er geen inwoners worden uitgesloten die wel hun stem willen laten horen. Door de raadpleging open te stellen voor iedereen voorkomen we dat dit gebeurt. Inwoners die op eigen initiatief deelnemen aan een raadpleging kunnen goede ideeën inbrengen die door de provincie kunnen worden gebruikt om hun beleid te verbeteren. Een nadeel van deze open raadpleging is dat het waarschijnlijk is dat inwoners die een groot belang en interesse hebben in het onderwerp oververtegenwoordigd zijn onder de deelnemers. Beleidsmakers willen echter vaak ook weten hoe deelnemers met een minder sterke mening maatregelen en effecten afwegen rond het beleidsdilemma dat onderwerp is van de raadpleging. Daarom is het belangrijk om de raadpleging ook te doen met inwoners uit een panel die zo zijn geselecteerd dat ze representatief zijn voor de bevolking op de kenmerken geslacht, leeftijd en opleiding. Kortom, zowel een open raadpleging als een raadpleging met een geselecteerde groep hebben voor- en nadelen en daarom hebben we beide vormen gecombineerd.

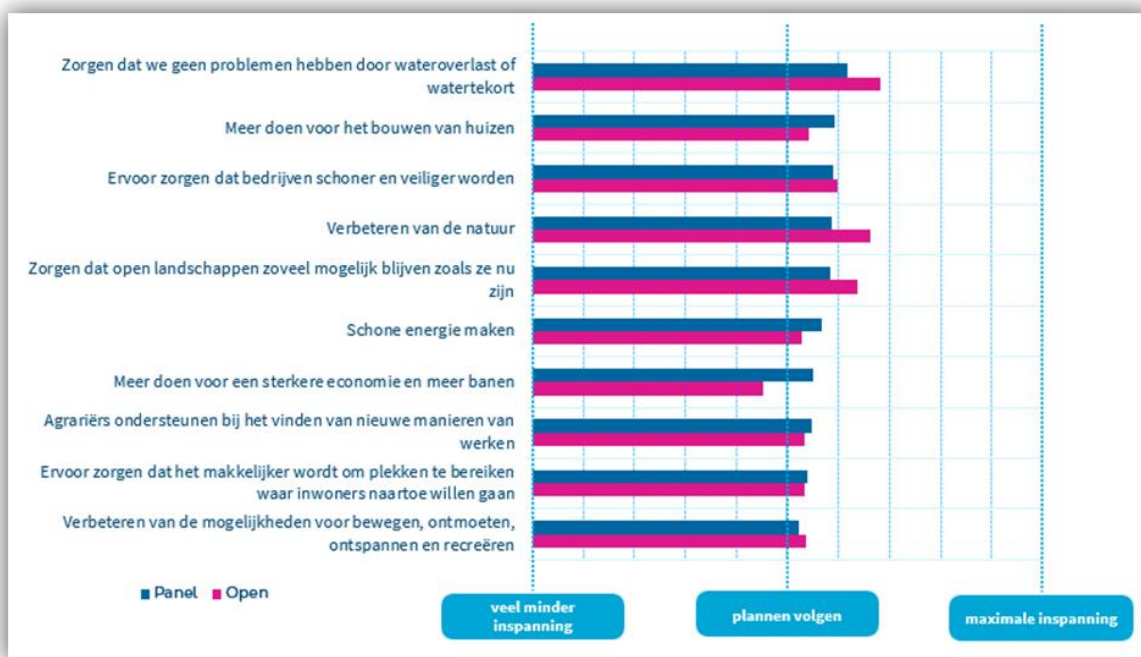
Aan de raadpleging deden in totaal 5.916 mensen mee tussen 5 juli en 20 augustus 2023. Daarvan komen 1.039 deelnemers uit de geselecteerde groep die representatief is voor de bevolking van Zuid-Holland op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingstype. Daarnaast deden 4.877 inwoners mee aan de open raadpleging. De raadpleging bereikt duidelijk een nieuwe groep inwoners. Zowel voor de representatieve raadpleging als de open raadpleging geldt dat ongeveer 70% van de deelnemers nog niet eerder haar mening heeft gegeven over het onderwerp aan de provincie.

Resultaten

Waar moet de provincie zich vooral voor inspinnen?

Figuur 0.2 laat zien dat er qua prioritering van de tien doelen geen grote verschillen zitten tussen deelnemers die geselecteerd zijn uit een panel om representatieve uitkomsten te geven voor Zuid-Holland en deelnemers uit de open raadpleging.

Figuur 0.2 Gemiddelde inspanningskeuze op de tien doelen van deelnemers aan de open raadpleging en de groep die representatieve uitkomsten geeft voor Zuid-Holland (panel). Rangschikking van meer naar minder inspanning voor de antwoorden van het panel.

Er is veel steun voor de plannen van de provincie, top 5 voor open en representatieve raadpleging gelijk:

Zowel in de representatieve raadpleging als in de open raadpleging zien we dat er veel steun is voor de plannen van de provincie. Over het algemeen is men van mening dat op alle doelen (iets) meer inzet moet worden getoond. Het is verder opvallend dat de top 5 in de open raadpleging en de representatieve raadpleging hetzelfde is en dat het doel 'zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort' in beide raadplegingen op 1 staat; de andere vier doelen in de top 5 van de beide raadplegingen wisselen elkaar qua prioritering af.

In de representatieve raadpleging zijn de verschillen tussen doelen 2 (meer doen voor het bouwen van huizen), 3 (ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden), 4 (verbeteren van de natuur) en 5 (zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn) niet significant, terwijl de gemiddelde deelnemer uit de open raadpleging meer uitgesproken is en meent dat er een stuk meer moet worden ingezet op de doelen 'verbeteren van de natuur' en 'zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn', dan op de doelen 'meer doen voor het bouwen van huizen' en 'ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden'.

In de representatieve raadpleging is er een significant verschil qua prioritering tussen doelen 2 t/m 5 en de doelen 6 (schone energie maken) en 7 (meer doen voor een sterkere economie en meer banen). De gemiddelde deelnemer uit de open raadpleging adviseert de provincie om iets minder in te zetten op het doel 'Meer doen voor een sterkere economie en meer banen'. Dit is het enige punt waarop de representatieve raadpleging en de open raadpleging duidelijk van elkaar afwijken.

Doel 9 (ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen) en doel 10 (verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren) scoren significant lager dan de andere doelen.

In het rapport focussen we ons op resultaten die we zowel uit de representatieve raadpleging als de open raadpleging kunnen trekken. Om structuur te bieden gebruiken we de resultaten van de representatieve raadpleging steeds als uitgangspunt voor het opmaken van de tabellen.

Vijf criteria bepalend voor de adviezen over de inspanning voor een doel

Nadat deelnemers hun keuzes hadden gemaakt in de raadpleging werd hen gevraagd om de gemaakte keuzes toe te lichten. Uit de toelichtingen volgt dat vijf criteria bepalend zijn voor de mate waarin inwoners vinden dat de provincie zich wel of niet moet inspannen voor een doel. Deze criteria kunnen worden gebruikt om de acceptatie van beleid beter te begrijpen. De vijf criteria zijn:

1. Gaat het doel over een basisbehoefte?
2. Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?
3. In hoeverre is het een taak van de provincie om iets te doen?
4. Is het een groot (en urgent) probleem?
5. Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Tabel 0.1 laat zien dat er vijf mogelijkheden zijn wat betreft de mate waarin deelnemers vinden dat de criteria van toepassing zijn. In sommige gevallen waren nagenoeg alle deelnemers het eens dat een criterium van toepassing is op een doel (donkerblauw), terwijl in andere gevallen de meeste deelnemers vinden dat een criterium niet geldt voor een doel (geel)

Tabel 0.1 In welke mate zijn deelnemers het eens over of de vijf criteria gelden voor een doel?

Nagenoeg alle deelnemers vinden dat een criterium wel geldt voor een doel	
De meeste deelnemers vinden dat een criterium wel geldt voor een doel	
Geen consensus, deelnemers verschillen van mening over belang van criterium	
Geen consensus, deelnemers verschillen sterk van mening over belang van criterium	
De meeste deelnemers vinden dat een criterium niet geldt voor een doel	

Tabel 0.2 geeft een overzicht van de vijf criteria, waarbij de mate van discussie of consensus voor alle doelen naast elkaar is gezet. In de tabel is te zien dat voor het doel 'Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort' bij alle criteria de meeste deelnemers het ermee eens zijn dat het criterium relevant is voor dit doel. Deelnemers zijn het dus sterk met elkaar eens dat dit een basisbehoefte is; dat dit doel in Zuid-Holland moet worden aangepakt (en niet kan worden afgeschoven naar een andere regio); dat dit een verantwoordelijkheid is van de provincie (een kleine discussie zit hem erin dat sommige mensen aangeven dat dit door het waterschap moet worden geregeld en niet door de provincie); dat er zorgen zijn over wateroverlast en -tekort; en tot slot zien we dat veel mensen tevreden zijn met de plannen van de provincie. Conclusie op basis van deze raadpleging: de provincie zal waarschijnlijk weinig weerstand ervaren als zij inzet op dit doel omdat veel deelnemers alle onderliggende principes steunen.

Aan de andere kant is te zien dat er over 'Agrariërs ondersteunen' en 'Meer doen voor een sterkere economie en meer banen', op meerdere vlakken discussie heerst tussen de deelnemers aan de raadpleging over de mate waarin een criterium van toepassing is (in oranje en rood).

Het valt op dat er geen één doel is met meer dan één geel criterium. Er is dus geen doel waarvoor geldt dat de meeste deelnemers het oneens zijn met meer dan één criterium.

Tabel 0.2 Waar zit discussie en consensus? De vijf criteria uitgewerkt per doel. Rangschikking volgt de prioritering van het representatieve raadpleging.

	Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?
Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort	Donkerblauw	Donkerblauw	Lichtblauw	Lichtblauw	Donkerblauw
Meer doen voor het bouwen van huizen	Donkerblauw	Geel	Donkerblauw	Donkerblauw	Lichtblauw
Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden	Donkerblauw	Lichtblauw	Rood	Lichtblauw	Lichtblauw
Verbeteren van de natuur	Donkerblauw	Lichtblauw	Lichtblauw	Lichtblauw	Lichtblauw
Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn	Geel	Donkerblauw	Lichtblauw	Geel	Lichtblauw
Schone energie maken	Lichtblauw	Geel	Lichtblauw	Lichtblauw	Rood
Meer doen voor een sterkere economie en meer banen	Geel	Geel	Geel	Geel	Lichtblauw
Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken	Donkerblauw	Geel	Geel	Rood	Rood
Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan	Lichtblauw	Lichtblauw	Geel	Rood	Lichtblauw
Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren	Rood	Lichtblauw	Geel	Geel	Lichtblauw

We bespreken hieronder kort waar de gedeelde waardes zitten en waar de discussie vandaan komt per criterium.

Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort

Deelnemers zijn het erover eens dat het voorkomen van problemen door wateroverlast of watertekort een basisbehoefte is (criterium 1, donkerblauw). Zo zegt een deelnemer: *“Dat is essentieel om te leven, dus extra inspanning”*. Deelnemers zijn het er ook over eens dat dit een probleem is dat je binnen Zuid-Holland moet oplossen (criterium 2, donkerblauw). De meeste deelnemers vinden dat de provincie een grote rol moet spelen in het oplossen van deze problemen, maar er zijn ook deelnemers die het logischer vinden als het waterschap dit doet in plaats van de provincie (criterium 3, lichtblauw). De meeste deelnemers vinden dit een urgent probleem. Ze verwachten dat het probleem groter wordt door klimaatverandering. Er zijn ook deelnemers die zeggen op dit

moment nog weinig last te ervaren (criterium 4, lichtblauw). Er zijn nauwelijks deelnemers die kritische kanttekeningen zetten bij de specifieke plannen van de provincie (criterium 5, donkerblauw).

Meer doen voor het bouwen van huizen

Deelnemers zien het bouwen van meer woningen als het voorzien in een basisbehoefte (criterium 1, donkerblauw). Ze zijn het erover eens dat het woningtekort een urgent probleem is en ze vinden dat alle overheden – en dus ook de provincie – een rol hebben om bij te dragen aan een oplossing (criterium 3 en 4, donkerblauw). Ze verschillen wel van mening over de mate waarin er meer woningen in de Randstad moeten worden gebouwd of juist erbuiten. Veel deelnemers vinden de Randstad nu al te vol. Volgens hen moeten er niet te veel woningen bijkomen. Aan de andere kant zijn er ook deelnemers die juist vinden dat in de Randstad het woningaanbod moet worden vergroot (criterium 2, oranje). Deelnemers verschillen van mening over of het bouwen van veel huizen de beste oplossing is van het probleem. Veel deelnemers steunen deze optie, maar er zijn ook deelnemers die voorstellen doen voor andere oplossingen (criterium 5, lichtblauw).

Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden

Deelnemers zijn het erover eens dat een schone en veilige leefomgeving een basisbehoefte is (criterium 1, donkerblauw) en een aantal deelnemers geeft aan dat dit extra belangrijk is in een dichtbevolkt gebied als Zuid-Holland (criterium 2, lichtblauw). Ze verschillen alleen sterk van mening of het een taak van de provincie is of de bedrijven zelf om hierop in te zetten (criterium 3, rood). Sommige deelnemers vinden dat bedrijven zelf de kosten moeten dragen en zij vinden het vreemd dat schaarse publieke middelen moeten worden gebruikt om dit doel te realiseren. Andere deelnemers zijn van mening dat dit doel niet gehaald kan worden zonder inzet van de provincie en daarom adviseren zij de provincie om hier veel op in te zetten. Zij hebben het idee dat de provincie meer impact kan maken dan de rijksoverheid omdat de provincie meer lokale kennis heeft. Verschillende deelnemers benadrukken de urgentie van het probleem. Een deelnemer zegt bijvoorbeeld: *“wij wonen in de smerigste omgeving (Botlek/Europoort/Maasvlakte) van Nederland. De luchtkwaliteit mag zeker wel worden verbeterd.”* Maar er zijn ook deelnemers die vinden dat er al veel is/wordt gedaan door de overheid om dit probleem te beperken (criterium 4, lichtblauw). De meeste deelnemers spreken zich positief uit over de plannen van de provincie (criterium 5, lichtblauw).

Verbeteren van de natuur

Een goede natuur zien veel deelnemers als een essentiële basisbehoefte voor mens en dier en dit wordt het vaakst als een hoofdreden genoemd in het advies aan de provincie om hier veel op in te zetten (criterium 1, donkerblauw). Sommige deelnemers noemen de natuur ‘de longen van de provincie’. Verschillende deelnemers geven aan dat er juist in Zuid-Holland aandacht moet zijn voor natuur omdat er in het dichtbevolkte gebied al veel natuur verloren is gegaan. Een kleine groep deelnemers vindt het niet realistisch om in een dichtbevolkt gebied een florierende natuur te realiseren (criterium 2, lichtblauw). De meeste deelnemers vinden dat de provincie een taak heeft om de natuur te verbeteren, maar er is ook een kleine groep deelnemers die vindt dat boeren dit beter kunnen doen dan de provincie (criterium 3, lichtblauw). De meeste deelnemers maken zich zorgen om de natuur. Ze maken zich zorgen of er wel genoeg aandacht voor is gezien de andere opgaven in Zuid-Holland (criterium 4, lichtblauw). De meeste deelnemers hebben vertrouwen in de plannen van de provincie, maar er is ook een groep die vindt dat de overheid de natuur meer haar gang moet laten gaan. Zo zegt een deelnemer: *“Laat de natuur zijn gang gaan en probeer dit niet te beïnvloeden.”* (criterium 5, lichtblauw).

Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn

Deelnemers verschillen van mening over de mate waarin het open houden van landschappen een basisbehoefte is en ze verschillen dus ook van mening over de mate waarin dit een (urgent) probleem is (criterium 1 en 4, oranje). Sommige deelnemers zien de open landschappen als ‘ademruimte’ tussen de verstedelijkte- en industriële gebieden, andere deelnemers vinden dat open landschappen in zekere mate moeten worden opgeofferd om in

andere behoeften te voorzien. Daarbij is er een grote groep deelnemers die vindt dat er een *balans* moet worden gevonden tussen het openhouden van landschappen en allerlei andere functies die om ruimte vragen. Het doel is duidelijk plaatsgebonden omdat deelnemers verwijzen naar (het behoud van) specifieke unieke karaktereigenschappen van het landschap (criterium 2, donkerblauw). Er zijn ook deelnemers die vinden dat de provincie samen met andere overheden een duidelijke taak heeft om de balans tussen het beschermen van open landschappen en andere functies te bewaken (criterium 3, lichtblauw). Er is steun voor de plannen van de provincie (criterium 5, lichtblauw). Veel deelnemers benadrukken dat er zorgvuldige keuzes en afwegingen moeten worden gemaakt. Deelnemers willen voorkomen dat open landschappen op een ondoordachte manier worden volgebouwd. Specifieke punten waar deelnemers negatief over zijn is het bouwen van dure villa's in open landschappen en het bouwen van distributiecentra.

Schone energie maken

De meeste deelnemers zien het tegengaan van klimaatverandering als een basisbehoefte (criterium 1, lichtblauw). Het maken van schone energie zien ze als een middel om een bijdrage te leveren aan het oplossen van dit urgente probleem (criterium 4, lichtblauw). Een groep deelnemers vraagt zich af of de dichtbevolkte provincie Zuid-Holland wel het beste gebied is om schone energie te produceren (criterium 2, geel). De meeste deelnemers vinden dat de provincie een taak heeft om schone energie op te wekken, maar een kleine groep deelnemers vindt het maken van schone energie meer een taak van de rijksoverheid of juist de gemeentelijke overheid (criterium 3, lichtblauw). Over de concrete plannen van de provincie is veel discussie. Een grote groep deelnemers heeft moeite met windmolens en er zijn ook deelnemers die zich uitspreken tegen subsidies voor bedrijven om zonnepanelen te plaatsen (criterium 5, rood).

Meer doen voor een sterkere economie en meer banen

Deelnemers verschillen van mening over of meer doen voor een sterkere economie en meer banen bijdraagt aan een basisbehoefte (criterium 1, oranje). Er zijn deelnemers die vinden dat een sterke economie van levensbelang is, maar er zijn ook deelnemers die vinden dat we qua economie een stapje terug mogen doen. Deze deelnemers geven bijvoorbeeld aan dat het aanpakken van klimaat- en milieuproblemen voorrang moet krijgen. Ook is er discussie over de mate waarin specifiek Zuid-Holland op dit doel moet inzetten (criterium 2, oranje). Sommige deelnemers vinden dat er in Zuid-Holland meer banen moeten komen, anderen geven aan dat het in Zuid-Holland te druk is en dat er juist meer banen moeten worden gecreëerd elders in het land. Deelnemers hebben er vraagtekens bij of de provincie de juiste organisatie is om veel in te zetten op het realiseren van een sterkere economie en meer banen (criterium 3, geel). Ze vinden bijvoorbeeld dat dit meer een taak is van de markt dan van de overheid. Er is ook discussie over de mate waarin de economie en de beschikbaarheid van banen een urgent probleem is (criterium 4, oranje). Sommige deelnemers geven aan dat het moeilijk is om een baan te vinden, terwijl andere deelnemers zeggen dat de arbeidsmarkt nu al een tijdje erg krap is en dat de overheid dit probleem niet nog groter moet maken. Deelnemers zetten niet of nauwelijks kanttekeningen bij de specifieke plannen van de provincie. Wel wordt veelvuldig benadrukt dat het beleid zich moet richten op het vergroten van kansen voor mensen met een laag inkomen of een uitkering om een (betere) baan te krijgen (criterium 5, lichtblauw). Kansengelijkheid en het voorkomen van een tweedeling in de samenleving worden hier genoemd als aandachtspunten.

Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken

De meeste deelnemers vinden dat agrariërs via het produceren van voedsel voorzien in een basisbehoefte (criterium 1, donkerblauw). Over de vier andere criteria verschillen deelnemers van mening bij dit doel. Er is een groep deelnemers die vindt dat er in Zuid-Holland genoeg ruimte moet blijven voor agrariërs. Ze vinden het belangrijk dat Nederland zelfvoorzienend is wat betreft voedsel. Deze deelnemers vinden dat de overheid zich minder met de boeren moet bemoeien. Ze vinden dat agrariërs op dit moment weinig problemen veroorzaken en vinden de oplossingen die de overheid kiest niet goed. De meeste deelnemers uit deze groep adviseren de provincie om minder in te zetten op 'Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken'. Voorbeelden van enkele argumenten die hierbij worden genoemd zijn:

“Agrariërs zijn best wel slim om nieuwe manieren zelf te vinden, hier hoeft je minder aandacht aan besteden.”

“Laten zoals het is, geneuzel over de stikstof is een probleem dat de overheid zelf gecreëerd heeft dus niet op boeren afschuiven.”

Maar er zijn ook deelnemers uit deze groep die juist vinden dat de provincie meer moet inzetten op ‘Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken’.

“We moeten de leveranciers van ons voedsel helpen te blijven bestaan.”

“Ondersteunen, maar in geen geval dwingen, want agrariërs zijn meestal zelf vindingrijk genoeg om uit te zoeken hoe ze hun werk moeten uitvoeren. Daar hebben ze een stelletje wijsneuzen uit Den Haag niet voor nodig.”

Een andere groep deelnemers is juist kritisch op de plannen van de provincie omdat zij vinden dat er met minder agrariërs in Zuid-Holland ook nog kan worden voorzien in een basisbehoefte. De productie kan volgens hen meer elders plaatsvinden en moet in Zuid-Holland omlaag. Zij vinden dat de overheid strenger mag zijn naar de boeren. Ze vinden dat de agrarische sector problemen veroorzaakt die de overheid daadkrachtig moet oplossen. Het valt op dat ook deze groep deelnemers zowel minder inzet op de optie als (soms) meer inzet op de optie.

Deelnemers die minder inzetten op het ondersteunen van agrariërs:

“Ze krijgen al gigantisch veel subsidie die wij betalen er staat alweer een enorme smak geld voor ze klaar dus laat ze zelf in actie komen.”

“Zijn ondernemers met een eigen bedrijf en eigen bedrijfsrisico, daar hoeven wij niet aan mee te betalen. Als ze de regels niet kunnen volgen moeten ze maar stoppen.”

“Postbodes kregen het ook niet toen de email kwam en agrariërs krijgen al miljarden.”

“Het kwijtraken van je baan is een beroepsrisico dat we allemaal lopen in een ouderwets beroep. Ze hebben middelen en mogelijkheden genoeg om er zelf uit te komen.”

Deelnemers die veel inzetten op agrariërs en kritisch zijn:

“Dit moet!! Deze sectoren mogen niet meer afwentelen op natuur, bodem, water en toekomstige generaties. Het kan en moet anders.”

Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan

Veel deelnemers aan de raadpleging vinden mobiliteit een belangrijke behoefte. Aan de andere kant zijn er maar weinig deelnemers die mobiliteit als een existentiële basisbehoefte zien, zoals dat wel vaak het geval is bij ‘natuur’ en ‘wonen’ (criterium 1, lichtblauw). Sommige deelnemers benadrukken dat de provincie een duidelijke taak heeft om het openbaar vervoer te verbeteren. Zeker voor mensen die hiervan afhankelijk zijn zoals gehandicapten, jongeren en ouderen. Aan de andere kant zijn er deelnemers die vinden dat inwoners zelf ook een rol hebben om ervoor te zorgen dat zij gemakkelijk plekken kunnen bereiken en er zijn deelnemers die vinden dat we minder moeten gaan reizen (criterium 3, oranje). Er is veel discussie tussen deelnemers of de bereikbaarheid van plekken in Zuid-Holland wel of niet een groot probleem is. Sommige deelnemers zeggen dat je nu overal kunt komen en dat de bereikbaarheid van plekken in Zuid-Holland goed is (vergelijkbaar met andere delen van het land). Zij vinden niet dat de provincie veel moet inzetten op de verbetering van de bereikbaarheid. Andere deelnemers vinden juist de bereikbaarheid ondermaats en vinden dat de provincie meer moet doen om dit te verbeteren (criterium 4, rood). Met name de plannen van de provincie om het openbaar vervoer te verbeteren en goedkoper te maken kunnen op veel steun rekenen (criterium 5, lichtblauw).

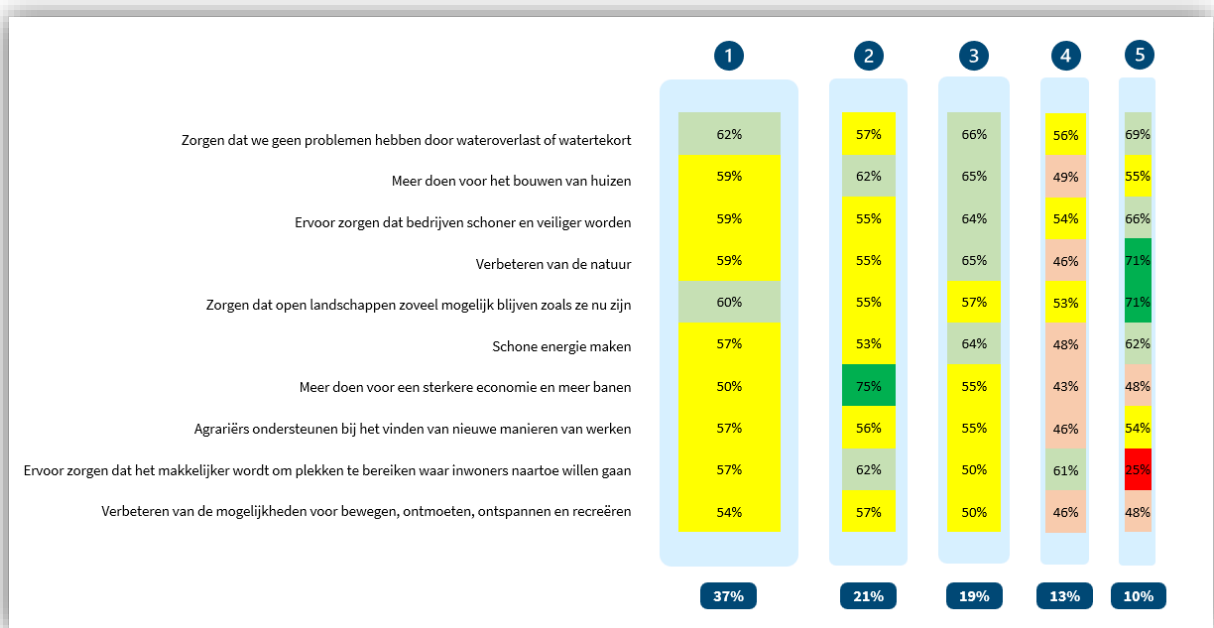
Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren

Deelnemers verschillen van mening over of het verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren een basisbehoefte is (criterium 1, oranje). Sommige deelnemers zien het als een basisbehoefte omdat het bijdraagt aan fysieke en mentale gezondheid. Andere deelnemers geven aan dat ze een aantal andere doelen meer als basisbehoefte zien en dat dit een thema is waar concessies mogen worden gemaakt. Zo zegt een deelnemer: *“Er liggen veel opgaven en dan is dit leuk maar een bijzaak in vergelijking.”* Ook is er tussen deelnemers discussie over de mate waarin er sprake is van een urgent probleem (criterium 4, oranje). Deelnemers vragen zich wel af of de provincie echt een taak heeft om dit doel te realiseren. Ze vinden dat bewoners hier zelf ook een taak in hebben en vindingrijk moeten zijn (criterium 3, geel). Deelnemers die veel hebben ingezet op dit doel vinden dat dit wel een doel is dat in Zuid-Holland moet worden gedaan en dat lastig kan worden verplaatst naar buiten Zuid-Holland omdat je voor mogelijkheden voor bewegen, ontspannen en recreëren niet te veel moet hoeven te reizen (criterium 2, lichtblauw). Deelnemers steunen de plannen van de provincie en noemen veel specifieke voorstellen zoals genoeg goede wandel- en fietspaden, genoeg (openbare) sportvelden, genoeg zwembaden en schoon zwemwater (criterium 5, lichtblauw). Daarbij zijn er deelnemers die benadrukken dat het belangrijk is dat lage inkomens voldoende (financiële) mogelijkheden moeten hebben om gebruik te maken van sportfaciliteiten.

Vijf groepen Zuid-Hollanders

De keuzes van deelnemers uit de representatieve raadpleging hebben we geanalyseerd met Latente Klasse Clusteranalyses (LCKA). Deze methode identificeert groepen individuen die eenzelfde combinatie van maatregelen adviseren, een zogenoemd cluster. Daarnaast laat de analyse zien welk type Zuid-Hollanders relatief vaak voorkomt in bepaalde clusters. Uit de analyse blijkt dat deelnemers zijn op te delen in vijf groepen.

Figuur 0.3 De Latente Klasse Clusteranalyse identificeert vijf groepen Zuid-Hollanders.

Uit de analyse blijkt dat met name leeftijd en kenmerken van de leefomgeving bepalend zijn voor de groep waar deelnemers in kunnen worden ingedeeld. Mensen tussen 35 en 64 jaar zijn overwegend evenredig verdeeld in elke groep, waarbij ze ongeveer de helft van elke groep uitmaken. Echter, er zijn verschillen in de keuzes van ouderen (65-plussers) en jongeren (onder de 35 jaar) voor bepaalde doelen. Andere variabelen zoals inkomenspositie, geslacht en opleidingsniveau hebben geen significante invloed op de groep waar een deelnemer toe behoort.

Groep 1: 37% (Gematigde groep): adviseert aan de provincie om voor alle tien de doelen de plannen te volgen of er iets meer op in te zetten. Deze groep adviseert om het meest in te zetten op ‘zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort’ (62%) en ‘zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn’ (60%). De groep bevat relatief veel 65-plussers en relatief weinig jongeren.

Groep 2: 21% (Jongeren uit grote en kleine steden, die nadruk leggen op werk, wonen en bereikbaarheid): Deze groep zet sterk in op ‘meer doen voor economie en banen’ (75%), op ‘ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan’ (62%) en ‘meer doen voor het bouwen van huizen’ (62%). Deze groep bevat relatief veel jongeren die in grote en kleine steden wonen en relatief weinig 65-plussers. Maar een klein deel van deze groep woont in een groene of landelijke omgeving.

Groep 3: 19% (Nadruk op natuur en milieu, relatief veel ouderen): Deze groep zet sterk in op het verbeteren van de natuur (65%), ‘meer doen voor het bouwen van huizen’ (65%), op ‘zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort’ (66%), ‘maken van schone energie’ (64%) en ‘ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden’ (64%). Doelen die te maken hebben met natuur en milieu zijn belangrijk voor deze groep. Deze groep bevat relatief veel ouderen.

Groep 4: 13% (Jongeren die basisvoorzieningen moeilijk kunnen bereiken, leggen nadruk op bereikbaarheid): Deze groep zet sterk in op ‘ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan’ (61%). Ze adviseren de provincie om minder in te zetten op ‘meer doen voor een sterkere economie en meer banen’ (43%). Deze groep bevat relatief veel jongeren en relatief weinig deelnemers kunnen gemakkelijk belangrijke basisvoorzieningen (zoals scholen, supermarkten of de huisarts) bereiken.

Groep 5: 10% (Nadruk op natuur, milieu en open ruimte, relatief veel jongeren): Deze groep zet sterk in op ‘zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn’ (71%), ‘verbeteren van de natuur’ (71%), ‘zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort’ (69%), ‘maken van schone energie’ (62%) en ‘ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden’ (66%). Deze groep bevat relatief veel jongeren. Relatief veel deelnemers zeggen in een groene en landelijke omgeving te wonen en relatief veel deelnemers zeggen in een dorps omgeving te wonen.

Waardering van de raadpleging

92% van alle deelnemers waardeert deze raadpleging met een 6,0 of hoger. Zij vinden het een fijne manier om hun voorkeuren over de inrichting van de ruimte aan de provincie door te geven. De gemiddelde deelnemer aan de open raadpleging geeft hiervoor een 7,0 als cijfer en de gemiddelde deelnemer aan de representatieve raadpleging (panel) zelfs een 7,5.

1. Introductie

In Zuid-Holland wonen 3,8 miljoen mensen. Dat worden er in de toekomst waarschijnlijk nog meer, maar de ruimte groeit niet mee. Voor elke 7 inwoners is er nu ongeveer één voetbalveld aan ruimte beschikbaar. Daarop moeten huizen, scholen, ziekenhuizen, sportverenigingen, winkels en al die andere voorzieningen die we gebruiken een plaats krijgen. Maar ook landbouw, natuur, windmolens en bedrijven gebruiken een deel van die ruimte

Het wordt steeds duidelijker dat niet alles overal kan. De provincie werkt aan een plan waarin staat waar meer of minder ruimte voor wordt gemaakt in Zuid-Holland en wat belangrijk is bij het inrichten van de ruimte. Dit plan heet de “Ruimtelijke puzzel”. Omdat dit plan grote invloed heeft op hoe Zuid-Holland er in de toekomst uitziet, wil de provincie de ideeën en meningen van de inwoners hierin meenemen. De provincie heeft daarom besloten om een inwonersraadpleging uit te voeren waarin inwoners kunnen aangeven waar de provincie vooral aandacht aan moet besteden en ruimte voor moet maken. De resultaten zullen worden gebruikt bij het maken van belangrijke ruimtelijke keuzes voor Zuid-Holland.

Een inwonersraadpleging op basis van de Participatieve Waarde Evaluatie methode

De inwonersraadpleging is uitgevoerd op basis van de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) methode. De essentie van de PWE methode is dat inwoners een advies kunnen geven over een keuzevraagstuk van de overheid. Inwoners worden als het ware op de stoel van de overheid gezet. Het keuzevraagstuk van een overheid wordt nagebootst in een online omgeving. Vervolgens wordt aan inwoners gevraagd wat zij zouden adviseren als zij in de schoenen van de beleidsmaker zouden staan. Dit levert een scherp beeld op van hun voorkeuren, van gemeenschappelijke waarden en hoe deze waarden volgens burgers moeten worden vertaald in beleid. Daarnaast geeft het inzicht in welke zorgen er achter weerstand zitten.

De PWE methodiek wordt vaak toegepast

PWE is in Nederland al eerder toegepast voor het opstellen van coronabeleid op de lange termijn (Geijsen et al., 2022; Mouter et al., 2021c). Ook werd deze methode ingezet voor de evaluatie van transportbeleid voor de Vervoerregio Amsterdam (Mouter et al., 2021a) en in het ontwerptraject van de Lelylijn (Mouter et al., 2023b), voor het betrekken van inwoners bij klimaatbeleid (Mouter et al., 2021b) en de energietransitie (Mouter et al., 2021c; 2023a), beleid ter bescherming tegen overstromingen (Mouter et al., 2021d) en het betrekken van burgers bij aanpassingen aan het stelsel medische rijgeschiktheid (Spruit et al., 2021). Een grote en diverse groep burgers deed mee aan deze PWE's en de ruime meerderheid van de deelnemers is positief over deze participatievorm. Meer informatie over de methode is te vinden via www.populytics.nl.

2. Methodologie

In deze sectie geven wij informatie over het opzetten van de PWE, de data-verzameling, de kenmerken van de deelnemers en de analysemethoden die wij gebruiken. De kern van de PWE is dat inwoners verschillende doelen zien die provincie Zuid-Holland kan nastreven bij het maken van keuzes voor de Ruimtelijke puzzel. Zij zien ook wat er kan gebeuren als de provincie zich meer inzet voor een doel of juist minder inzet voor een doel. Vervolgens geven inwoners een advies aan de provincie. Daarna wordt gevraagd om argumenten te geven voor de keuzes die ze hebben gemaakt.

In de PWE achterhalen we welke doelen burgers belangrijk vinden en welke doelen relatief onbelangrijk voor hen zijn. We brengen in kaart welke verschillende groepen inwoners er te identificeren zijn wat betreft de manier waarop zij verschillende doelen prioriteren en we stellen de kenmerken van deze groepen vast. Ook brengen we in kaart welke gemeenschappelijke waarden deze groepen met elkaar kunnen verbinden. Ook stellen we vast welke argumenten deelnemers gebruiken bij hun keuze om bepaalde doelen te prioriteren boven andere doelen en hoe inwoners vinden dat doelen concreet moeten worden doorvertaald in beleid.

Een sterk punt van PWE is dat de methode goed aansluit bij de participatiebehoeften van het 'stille midden'. De methode is laagdrempelig, deelname kost ongeveer 20 minuten en je kan meedoen waar en wanneer je maar wilt. Dit zorgt ervoor dat niet alleen de 'usual suspects' meedoen aan een PWE. De middengroep vinden echter dat methoden als een opiniepeiling of een referendum een complex vraagstuk te veel platslaan tot een 'Ja/Nee-keuze'. Een PWE gaat een stuk verder omdat deelnemers hun voorkeuren kunnen uiten op basis van een totaalplaatje van beleidsopties en effecten. Deelnemers krijgen de kans om waarden en/of beleidsopties in samenhang te beoordelen, ze kunnen hun voorkeuren motiveren en nuanceren en eigen ideeën aandragen.

2.1 Ontwerptraject

Het doel bij het ontwerpen van een PWE is om een keuzevraagstuk van de beleidsmaker zo goed mogelijk na te bootsen. In het ontwerpproces proberen we ervoor te zorgen dat het vraagstuk zo wordt nagebootst dat verschillende groepen inwoners op een goede manier hun waarden, voorkeuren en zorgen kunnen doorgeven aan beleidsmakers en dat de kans tegelijkertijd zo groot mogelijk is dat de uitkomsten van de raadpleging bruikbare informatie oplevert voor beleidsmakers.

Een belangrijk aspect bij het ontwerpen van een PWE is het zoeken naar de juiste balans tussen complexiteit en toegankelijkheid. Een verschil tussen een PWE raadpleging aan de ene kant en een opiniepeiling aan de andere kant is dat in een PWE de deelnemer een deel van de complexiteit ervaart die een beleidsmaker ook ervaart, terwijl in een opiniepeiling een complex vraagstuk wordt platgeslagen in een "Ja/Nee keuze". Tegelijkertijd proberen we de PWE zo toegankelijk mogelijk te maken door de teksten te laten controleren door een taalbureau, door de raadpleging te starten met een animatie en door de raadpleging door 50 à 100 mensen te laten testen voordat deze live gaat.

Maar tijdens het ontwerpproces van een PWE moeten er altijd keuzes worden gemaakt en daarbij streven de onderzoekers ernaar dat complexiteit en toegankelijkheid zo goed mogelijk met elkaar in balans blijven. Het doel is dat deelnemers in de inwonersraadpleging een belangrijk deel van de complexiteit van de beleidsmaker ervaren en dat zij op een toegankelijke manier een advies kunnen geven. Je wil graag dat de raadpleging toegankelijk genoeg is voor allerlei soorten inwoners (jong/oud, theoretisch geschoold/praktisch geschoold). Dus je wil niet alle complexiteiten die een beleidsmaker kent in de raadpleging verwerken, maar alleen het essentiële deel.

Het ontwerpproces van de PWE keuzetaak bestond uit twee verdiepende sessies met het team van de Ruimtelijke puzzel op 7 juni en 14 juni. De concept keuzetaak met tien doelen en de concept informatie-teksten per doel zijn vervolgens voorgelegd aan een grotere groep medewerkers van de provincie. Hun feedback is verwerkt in de laatste versie.

Twee ontwerp perspectieven

Tijdens de sessie werd aan het team gevraagd om de vraagstelling en de opties die deelnemers kunnen kiezen te beoordelen en aan te scherpen vanuit twee perspectieven.

1) Het is erg belangrijk om vanuit het perspectief van de beleidsmaker te kijken. In de ideale situatie helpen de resultaten van de PWE-raadpleging beleidsmakers bij belangrijke keuzes. Wanneer een beleidsmaker moeilijke keuzes moet maken dan moeten de resultaten van de inwonersraadpleging hem/haar helpen bij het maken van deze keuzes.

2) Het is erg belangrijk om vanuit het perspectief van de inwoner te kijken. In de ideale situatie voorkomen we dat de vraagstelling voor inwoners te smal is en dat er opties ontbreken die zij graag zouden willen kunnen kiezen.

Tussen deze twee perspectieven moet regelmatig een balans worden gevonden. Het kan zijn dat bepaalde opties die inwoners belangrijk vinden niet terugkomen in een raadpleging omdat het voor beleidsmakers al duidelijk is welke keuze zij gaan maken ongeacht de uitkomsten van de raadpleging. In dat laatste geval is het onwenselijk om de optie voor te leggen aan inwoners. Het kan voorkomen dat de vraagstelling breder wordt dan nodig is volgens beleidsmakers omdat inwoners integraal naar een vraagstuk kijken en dus ook hun voorkeuren willen kunnen doorgeven over vraagstukken die in hun beleving sterk raken aan het vraagstuk waar de beleidsmaker

Keuze 1: Afspraken uit het collegeakkoord meegenomen in de raadpleging

Tijdens het ontwerptraject werd het collegeakkoord van provincie Zuid-Holland gepubliceerd. Hierdoor moest het ontwerp van de inwonersraadpleging worden aangepast. De plannen uit het collegeakkoord werden verwerkt in de raadpleging en er werd besloten dat deelnemers konden aangeven voor welke doelen de provincie zich meer en minder moet inspannen (in termen van geld, tijd en ruimte).

Keuze 2: doelen formuleren op het niveau van belevingswereld inwoners

Voor een aantal doelen die werden genoemd door beleidsmakers en die terugkwamen in de werksessies is gekozen voor een formulering die dicht bij de belevingswereld staat van inwoners. We hebben daarom zoveel mogelijk gebruik gemaakt van simpele taal. We hebben er ook voor gekozen om de teksten kort en krachtig te houden. De uitleg per optie mag maximaal 300 woorden bevatten en bij voorkeur 200 – 250 woorden. Voor meer informatie wordt in de raadpleging verwezen naar documenten zoals het collegeakkoord.

Keuze 3: bij elke keuzeoptie wordt een voordeel en een nadeel genoemd

Als deelnemers op de stoel van de beleidsmaker plaatsnemen in de inwonersraadpleging, dan moeten ze een deel van de complexiteit ervaren. Bijvoorbeeld dat aan elke keuze die je maakt voordelen en nadelen zitten. We hebben geprobeerd bij elke keuze die een deelnemer kan maken een voordeel en een nadeel te noemen. We hebben zowel een voordeel als een nadeel genoemd om te voorkomen dat deelnemers zich te veel gestuurd voelen. Daarbij hebben we zo min mogelijk normatief taalgebruik gebruikt.

Keuze 4: keuzeopties randomiseren

Elke deelnemer ziet de keuzeopties in het platform in een andere volgorde. Zo voorkom je dat de keuzes van de deelnemers kunnen worden beïnvloed doordat een bepaalde optie altijd eerst of juist altijd als laatst wordt getoond aan de deelnemers.

Afronding

Nadat het ontwerp van de PWE was afgerond, is de PWE in het platform Wevalue geladen. Er werd een animatie met ondertiteling gemaakt waarin de inhoud van de raadpleging op een toegankelijke manier werd uitgelegd aan deelnemers. Ook werd er een taalcheck uitgevoerd door een taalbureau om de raadpleging geschikt te maken voor laaggeletterden. De laatste feedback werd verwerkt en op 5 juli ging de raadpleging live. Eind juli is er besloten om ook een Engelstalige versie van de raadpleging te maken.

2.2 Verantwoordelijkheid

Opgemerkt moet worden dat de onderzoekers eindverantwoordelijk zijn voor alle keuzes die zijn gemaakt bij het ontwerpen van de PWE. Zij hebben input gevraagd van de deelnemers aan de workshops en het projectteam. Ze hebben deze input zo goed mogelijk proberen te verwerken, maar zij hebben uiteindelijk altijd gekeken naar het optimaliseren van de kwaliteit van de PWE. Een PWE is van hoge kwaliteit als de validiteit positief wordt beoordeeld door de deelnemers en als de raadpleging relevante inzichten oplevert over de voorkeuren en waarden van burgers rond het keuzevraagstuk.

2.3 Opzet van de raadpleging

De raadpleging bestond uit de volgende onderdelen:

- Een keuzetaak met 10 doelen waarin deelnemers konden aangeven in hoeverre de provincie zich volgens hen moet inspannen om verschillende doelen te realiseren.
- Gevolgd door de mogelijkheid om per doel een motivatie te geven voor de gemaakte keuze
- Opvolgvraag/vragen wanneer op een van de vier doelen (ondersteunen van agrariërs/bouwen van huizen/verbeteren van de natuur/versterken van de economie) maximaal werd ingezet
- Een open vraag 'Zijn er nog andere adviezen die je aan de provincie wil geven over ruimtelijke keuzes?'
- Enkele vragen over de raadpleging
- Socio-demografische vragen

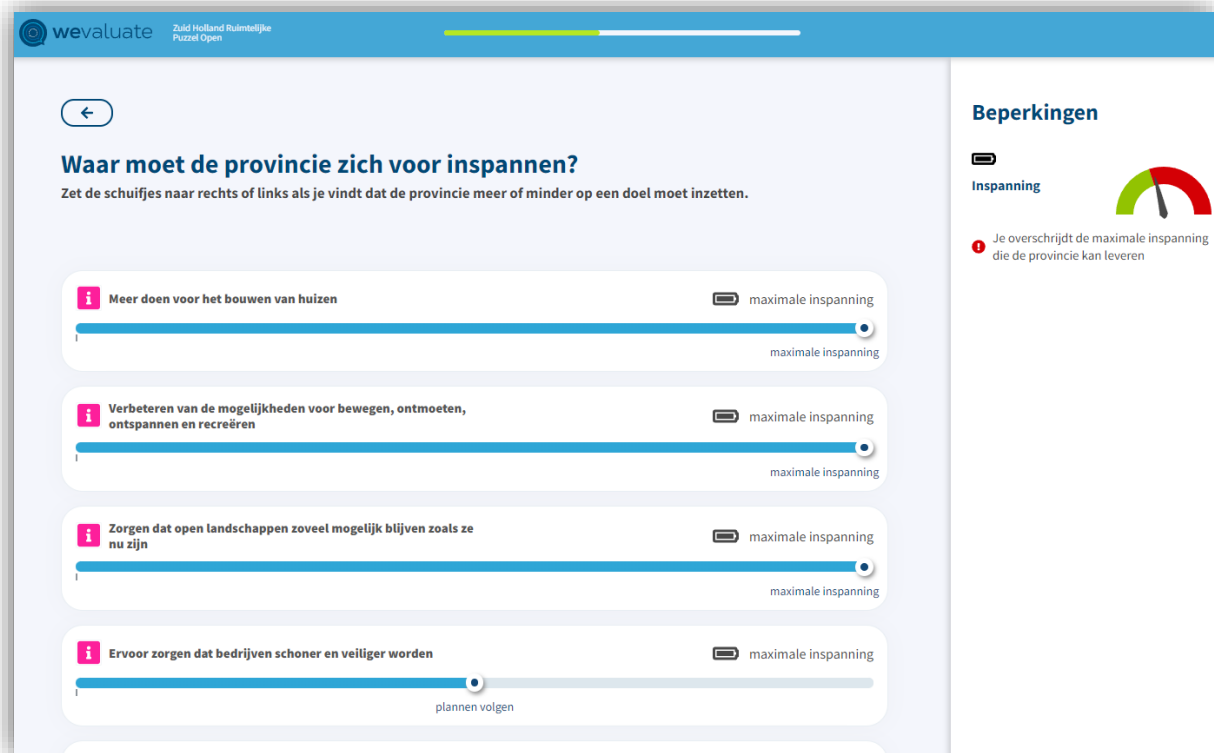
In de raadpleging zagen deelnemers eerst 10 doelen waar Provincie Zuid-Holland zich voor kan inspannen. In tabel 2.1 wordt een overzicht gegeven van de doelen. Deelnemers konden met schuifjes aangeven voor welke doelen de provincie zich extra moet inspannen of waar de provincie zich juist minder voor moet inspannen. Ze konden dus aangeven aan welke doelen de provincie vooral (geen) ruimte, geld en tijd moet besteden. Deelnemers zagen dat de totale inspanning die de provincie kon leveren beperkt was. Ze konden in principe maar voor 2 doelen aangeven dat de provincie zich er maximaal voor zou moeten inspannen. Als ze de provincie wilden adviseren om zich voor nog meer doelen, maximaal in te spannen, dan moesten ze ook aangeven voor welke doelen de provincie zich minder zou moeten inspannen. Voor elk doel konden deelnemers zien wat op dit moment de plannen zijn van de provincie en wat het betekent als de provincie zich meer of minder inspant voor een doel. Bijlage geeft hiervan een overzicht.

Tabel 2.1 De tien doelen in de keuzetaak van de PWE raadpleging.

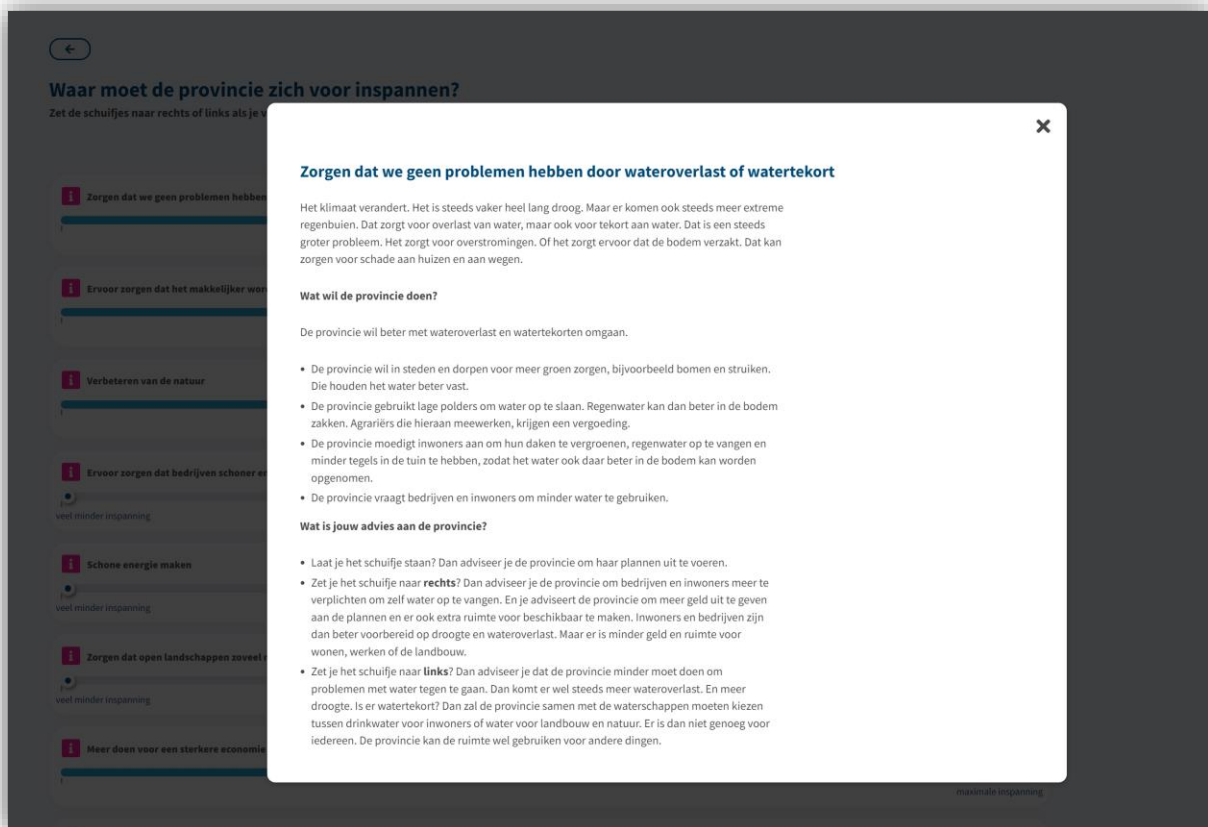
1	Verbeteren van de natuur
2	Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken
3	Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan
4	Meer doen voor het bouwen van huizen
5	Schone energie maken
6	Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden
7	Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort
8	Meer doen voor een sterkere economie en meer banen
9	Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren
10	Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn

Figuur 2.1 geeft een voorbeeld van de keuzetaak met sliders in de online omgeving van de raadpleging. Wanneer deelnemers wilden zien wat het geven van punten aan een doel kon betekenen, dan konden ze klikken op de informatiekноп. Figuur 2.2 laat voor één van de doelen een voorbeeld zien. In de Bijlage presenteren we voor alle doelen de informatie die deelnemers te zien kregen als ze op de informatiekноп klikten.

Figuur 2.1 Een impressie van de online omgeving van de raadpleging. Met rechts de meter die aangeeft dat de maximale inspanning is overschreden.

Figuur 2.2 Een voorbeeld van een tekst onder de informatieknop.

Nadat deelnemers hun keuzes hadden gemaakt werd hen gevraagd om de gemaakte keuzes toe te lichten. Figuur 2.3 geeft een indruk hoe dit er in de online omgeving uitziet.

Figuur 2.3 Deelnemers kregen de mogelijkheid om elk van hun keuzes toe te lichten.

wevaluate Zuid-Holland Ruimtelijke Puuzet

←

Uitleg

Bedankt! We vinden het interessant om te weten waarom je dit advies hebt gegeven.

Kan je uitleggen waarom je deze keuzes hebt gemaakt?

Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort maximale inspanning

Dit vind ik heel belangrijk, want...

Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan maximale inspanning

Hier moet ook extra aandacht voor komen, want...

Aan deelnemers die maximale inspanning kozen voor een van de doelen 'ondersteunen van agrariërs', 'bouwen van huizen', 'verbeteren van de natuur' en 'versterken van de economie' werd gevraagd om de andere drie doelen te rangschikken. Figuur 2.4 laat hier een voorbeeld van zien.

Figuur 2.4 Een voorbeeld van de rangschikkingsvraag. Na het kiezen van een maximale inzet op 'ondersteunen van agrariërs', werd aan deelnemers gevraagd om de doelen over natuur, huizen bouwen en versterken van de economie te rangschikken.

Je hebt net het advies gegeven om maximaal in te zetten op het ondersteunen van agrariërs bij het vinden van nieuwe manieren van werken. Hierdoor is er minder ruimte voor andere dingen. Als de provincie ruimte moet maken voor agrariërs, waar vind je dan dat er minder ruimte voor moet zijn? Sleep de opties hieronder in de goede volgorde. Zet bovenaan de optie waar de provincie volgens jou het eerst naar moet kijken om ruimte weg te halen. (1/6)

Verbeteren van de natuur

Bouwen van huizen

Versterken van de economie

2.3. Dataverzameling

Een PWE-raadpleging wordt enerzijds gedaan door een geselecteerde groep deelnemers en anderzijds kunnen alle inwoners die geïnteresseerd zijn deelnemen aan een open raadpleging. In de raadpleging met geselecteerde deelnemers worden mensen random getrokken uit een internetpanel. Deze deelnemers krijgen een vergoeding voor hun deelname en worden zo geselecteerd dat de resultaten representatief zijn voor de bevolking op de kenmerken geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Bij de open raadpleging kan iedereen meedoen en vindt een dergelijke selectie niet plaats.

Waarom zowel een representatieve als een open raadpleging?

Ten eerste is het belangrijk dat er geen inwoners worden uitgesloten die wel hun stem willen laten horen. Door de raadpleging open te stellen voor iedereen voorkomen we dat dit gebeurt. Een nadeel van deze open raadpleging is dat het waarschijnlijk is dat inwoners die een groot belang hebben en interesse hebben in het onderwerp oververtegenwoordigd zijn onder de deelnemers. Beleidsmakers willen echter vaak ook weten hoe deelnemers met een minder sterke mening publieke waarden en beleidsopties afwegen rond het beleidsdilemma dat onderwerp is van de raadpleging. Om hieraan tegemoet te komen is het verstandig om random deelnemers uit te nodigen om mee te doen aan de raadpleging en hen een vergoeding te bieden waardoor de drempel om mee te doen lager wordt. Een nadeel van een gesloten raadpleging is echter dat er mogelijk maar weinig mensen deelnemen die veel over het onderwerp hebben nagedacht en je wil juist dat ook deze mensen meedoen omdat zij vaak dieper hebben nagedacht over de waarden die zij belangrijk vinden rond een bepaald onderwerp. Kortom, zowel een open als een gesloten raadpleging hebben voordelen en nadelen en daarom worden deze vormen gecombineerd. Daarbij leert de ervaring dat het voor beleidsmakers, burgers en belangenorganisaties relevant is om inzicht te krijgen in de mate waarin deze twee typen raadplegingen tot andere uitkomsten leiden.

Representativiteit van de raadpleging met geselecteerde deelnemers

Wanneer je representatieve en betrouwbare uitspraken wilt doen over de voorkeuren van Zuid-Hollanders over het inrichten van de ruimte, dan is het niet per se nodig om alle inwoners uit de provincie te bevragen. Het is ook mogelijk om een random getrokken steekproef de raadpleging te laten doen. Een steekproef is als het ware een miniatuur van de bevolking. In dit geval is een groep van 1.039 Zuid-Hollanders zo geselecteerd dat de uitkomsten representatief zijn voor de populatie van de provincie als geheel op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau.

In de ideale situatie lijkt de steekproef qua relevante kenmerken precies op de populatie. Dus de deelnemers die getrokken zijn uit het panel lijken qua verhouding man/vrouw, de verhouding jong/oud, en opleiding zoveel mogelijk op de gehele bevolking. Wanneer de steekproef niet helemaal gelijk blijkt te zijn aan de bevolking op deze relevante kenmerken, dan is het belangrijk om hiervoor te corrigeren door herweging toe te passen. Herwegen betekent dat we in de analyse meer gewicht toekennen aan de antwoorden van deelnemers die ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef en juist minder gewicht toekennen aan de deelnemers die oververtegenwoordigd zijn.

Vanuit het onderzoek kunnen betrouwbare en representatieve uitspraken worden gedaan over voorkeuren van inwoners van Zuid-Holland. Uiteraard zijn er altijd onzekerheden als je uitspraken wilt doen over de voorkeuren van een grotere groep (heel Zuid-Holland) op basis van het raadplegen van een kleinere groep (1.039 deelnemers aan de raadpleging) en dit bespreken we bij de resultaten.

Bij raadplegingen via een internetpanel kan het voorkomen dat deelnemers de raadpleging niet serieus invullen. Deelnemers die de raadpleging niet serieus hebben ingevuld filteren we uit de respondenten. Concreet filteren we deelnemers uit als zij (1) de raadpleging invullen in een tijd die minder is dan een derde van de mediaan van de invultijd van alle respondenten, (2) hun keuzes steeds hetzelfde zijn (bijvoorbeeld alle demografische vragen en stellingen de eerste optie) én (3) als ze geen motivatie voor hun keuzes geven. We gebruiken deze drie criteria om te bepalen of deelnemers de raadpleging wel of niet serieus hebben ingevuld.

Afhakers open raadpleging

Bij de open raadpleging hebben 4.877 deelnemers de volledige raadpleging ingevuld. Van deze groep hebben we alle gegevens, zoals leeftijd, opleiding, geslacht en ook de overige demografische data. Er is nog een groep van ruim 1.300 deelnemers aan de open raadpleging, die de keuzetaak hebben afgerond, maar daarna zijn gestopt.

Van deze groep hebben we geen demografische gegevens. Dit zouden serieuze deelnemers kunnen zijn, maar het kan ook zijn dat dit geïnteresseerden zijn uit andere provincies, of mensen die de PWE willen bekijken en niet serieus hebben ingevuld. Dit weten we niet zeker, dus de keuzes van deze groep nemen we niet mee in verdere analyses. Als we kort een blik werpen op de rangschikking van de doelen voor alleen deze groep, dan zien we dat dit niet substantieel verschilt van de gemiddelde rangschikking in de open raadpleging. Dus als we deze groep wel zouden meenemen, dan komen we niet tot andere conclusies.

2.4 Socio-demografische gegevens van de deelnemers

Tabel 2.2 laat zien dat alle subgroepen (mannen en vrouwen, praktisch geschoolden en theoretisch geschoolden en verschillende leeftijdsklassen) ongeveer hetzelfde zijn vertegenwoordigd in de bevolking van Zuid-Holland en in de groep die geselecteerd is om een representatief beeld te geven voor de bevolking van Zuid-Holland. Omdat er kleine verschillen zijn tussen de samenstelling van het panel en de bevolking van Zuid-Holland hebben we voor de verdere analyses de resultaten van het panel (licht) herwogen. In de open raadpleging zijn mannen, 35- tot 64-jarigen en hoogopgeleiden oververtegenwoordigd. Dit is geen probleem, deze open raadpleging heeft niet als doel gehad om een representatief beeld te geven van de voorkeuren van de gehele bevolking.

Tabel 2.2 Verdeling van de twee raadplegingen naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

	Zuid-Holland	Panel	Open	Totaal panel en open (aantal deelnemers)
Totaal aantal	3.804.906	1.039	4.877	5.916
Gender				
Man	49,6%	50,9%	58,6%	3.353
Vrouw	50,4%	49,1%	41,4%	2.504
Leeftijd				
Jonger dan 35	30,5%	29,0%	19,3%	1.244
35-64	46,6%	48,2%	59,2%	3.390
65 en ouder	22,9%	22,8%	21,4%	1.282
Opleiding				
Praktisch geschoold	28,8%	24,9%	5,9%	547
Middel	36,6%	38,9%	20,0%	1.379
Theoretisch geschoold	34,7%	36,2%	74,1%	3.990

Tabel 2.3 laat zien dat alle gemeentes ongeveer hetzelfde zijn vertegenwoordigd in het panel en de open raadpleging vergeleken met de verdeling van de bevolking van Zuid-Holland. Alleen voor de open raadpleging valt het op dat er relatief minder deelnemers uit Rotterdam komen.

Tabel 2.3 Verdeling van de twee raadplegingen naar gemeente en de verdeling van de bevolking over gemeentes in de gehele provincie Zuid-Holland.

Gemeente	Provincie ZH ¹	Open raadpleging	Panel raadpleging
Alblasserdam	0,5%	0,4%	2,3%
Alblasserwaard	0,7%	0,8%	1,5%
Alphen aan den Rijn	3,0%	3,6%	2,6%
Barendrecht	1,3%	0,5%	1,8%
Bodegraven-Reeuwijk	1,0%	1,6%	1,1%
Capelle aan den IJssel	1,8%	0,8%	2,1%
Delft	2,8%	4,2%	1,8%
Den Haag	14,8%	16,9%	13,8%
Dordrecht	3,2%	1,5%	4,1%
Goeree-Overflakkee	1,4%	1,4%	2,0%
Gorinchem	1,0%	0,5%	0,8%
Gouda	2,0%	2,2%	2,8%
Hardinxveld-Giessendam	0,5%	0,4%	0,2%
Hendrik-Ido-Ambacht	0,9%	1,6%	0,9%
Hillegom	0,6%	1,5%	0,7%
Hoeksche Waard	2,4%	2,4%	2,3%
Kaag en Braassem	0,8%	1,2%	0,4%
Katwijk	1,8%	1,9%	2,0%
Krimpen aan den IJssel	0,8%	0,6%	0,6%
Krimpenerwaard	1,5%	1,8%	0,3%
Lansingerland	1,7%	3,8%	1,5%
Leiden	3,3%	5,0%	3,1%
Leiderdorp	0,7%	1,4%	0,6%
Leidschendam-Voorburg	2,0%	3,5%	1,7%
Lisse	0,6%	1,0%	0,5%
Maassluis	0,9%	0,7%	0,6%
Midden-Delfland	0,5%	0,8%	0,4%
Molenlanden	1,2%	0,9%	1,1%

¹ Bron: CBS, Regionale kerncijfers Nederland. Bevolkingssamenstelling op 1 januari 2023.

Nieuwkoop	0,8%	0,7%	0,6%
Nissewaard	2,3%	0,9%	3,8%
Noordwijk	1,2%	2,9%	0,7%
Oegstgeest	0,7%	0,7%	0,1%
Papendrecht	0,9%	0,7%	1,0%
Pijnacker-Nootdorp	1,5%	2,5%	0,5%
Ridderkerk	1,3%	0,4%	1,9%
Rijswijk	1,5%	2,7%	1,2%
Rotterdam	17,5%	5,9%	18,6%
Schiedam	2,1%	0,9%	1,5%
Sliedrecht	0,7%	1,1%	0,9%
Teylingen	1,0%	2,1%	0,7%
Vlaardingen	2,0%	0,8%	2,0%
Voorne aan Zee	1,9%	2,1%	1,7%
Voorschoten	0,7%	1,4%	0,7%
Waddinxveen	0,9%	1,1%	1,1%
Wassenaar	0,7%	0,9%	0,3%
Westland	3,0%	2,8%	2,1%
Zoetermeer	3,3%	3,8%	4,1%
Zoeterwoude	0,3%	0,6%	0,4%
Zuidplas	1,2%	1,2%	0,8%
Zwijndrecht	1,2%	0,8%	1,2%

Tabel 2.4 laat zien wat de deelnemers voornamelijk doen in het dagelijks leven.

Tabel 2.4 Verdeling van de twee raadplegingen naar wat deelnemers voornamelijk doen in het dagelijks leven.

	Open raadpleging	Panel raadpleging
Anders	3,2%	6,1%
Ik ben huisman/huisvrouw	0,8%	5,6%
Ik ben met pensioen	12,5%	17,5%
Ik doe betaald werk	49,3%	51,1%
Ik doe vrijwilligerswerk	2,1%	2,9%
Ik ga naar school/ik studeer	2,4%	4,2%
Zeg ik liever niet / weet ik niet / niet ingevuld	29,7%	12,6%

Tabel 2.5 laat de financiële situatie van de deelnemers zien.

Tabel 2.5 Verdeling van de twee raadplegingen naar financiële situatie.

	Open raadpleging	Panel raadpleging
Ik houd meestal veel geld over	20,0%	14,8%
Ik houd meestal een beetje geld over	32,7%	38,5%
Ik kan precies rondkomen	10,7%	21,1%
Ik moet schulden maken	1,2%	2,7%
Ik moet spaargeld aanspreken	3,4%	6,7%
Zeg ik liever niet / Weet ik niet	10,8%	4,7%
Niet ingevuld	21,2%	11,5%

Tabel 2.6 laat de woonsituatie zien van de deelnemers, wanneer ze dit hebben ingevuld. Dit was geen verplichte vraag.

Tabel 2.6 Verdeling van de twee raadplegingen naar woonsituatie. Meerdere antwoorden waren mogelijk. Percentages zijn bepaald op basis van het totaal aantal deelnemers.

	Open raadpleging	Panel raadpleging
Mijn omgeving is groen of landelijk	24,1%	24,5%
In mijn buurt is het stil	21,0%	26,2%
Ik heb een vrij uitzicht	14,0%	16,0%
Mijn omgeving is stedelijk	40,7%	37,7%
Mijn omgeving is dorps	30,0%	21,2%
Ik kan binnen 15 minuten een school, supermarkt en huisarts bereiken	60,9%	47,2%
In mijn buurt is het druk	18,7%	12,8%

Tabel 2.7 laat de antwoorden zien op de vraag 'in wat voor huis woon je?' Het valt op dat er in het panel relatief meer deelnemers in een sociale huurwoning wonen vergeleken met de open raadpleging. Aan de open raadpleging hebben relatief veel mensen meegedaan met een koopwoning.

Tabel 2.7 Verdeling van de twee raadplegingen naar type woning.

	Open raadpleging	Panel raadpleging
Anders	1,9%	1,3%
Huurwoning in de sociale huursector	9,3%	26,0%
Huurwoning in de vrije sector	7,4%	9,9%
Koopwoning	70,3%	56,2%
Zeg ik liever niet / weet ik niet	4,0%	0,7%
Niet ingevuld	7,1%	6,0%

Tabel 2.8 laat zien dat de verdeling tussen verschillende types huishouden redelijk gelijk is tussen het panel en de open raadpleging.

Tabel 2.8 Verdeling van de twee raadplegingen naar samenstelling van het huishouden.

	Open raadpleging	Panel raadpleging
Ik woon alleen	17,0%	24,5%
Ik woon met één andere persoon samen, zonder kinderen	36,4%	31,8%
We zijn een gezin met twee ouders	33,5%	30,7%
We zijn een gezin met één ouder	3,7%	6,1%
Iets anders, bijvoorbeeld een studentenwoning	1,9%	1,2%
Zeg ik liever niet	4,9%	0,9%
Niet ingevuld	2,5%	4,9%

3. Resultaten

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de raadpleging. We gaan eerst in sectie 3.1 in op hoe deelnemers hun ‘inspanningspunten’ verdelen over de tien doelen. We laten zien hoe deelnemers hun inspanning verdelen en hoe ze de doelen rangschikken. In sectie 3.2 bespreken we de vijf criteria die uit de kwalitatieve analyse van de motivaties naar voren kwamen. Daarna behandelen we in sectie 3.3 de Latente Klasse Clusteranalyse (LKCA), waaruit kwam dat er 5 groepen Zuid-Hollanders te onderscheiden zijn.

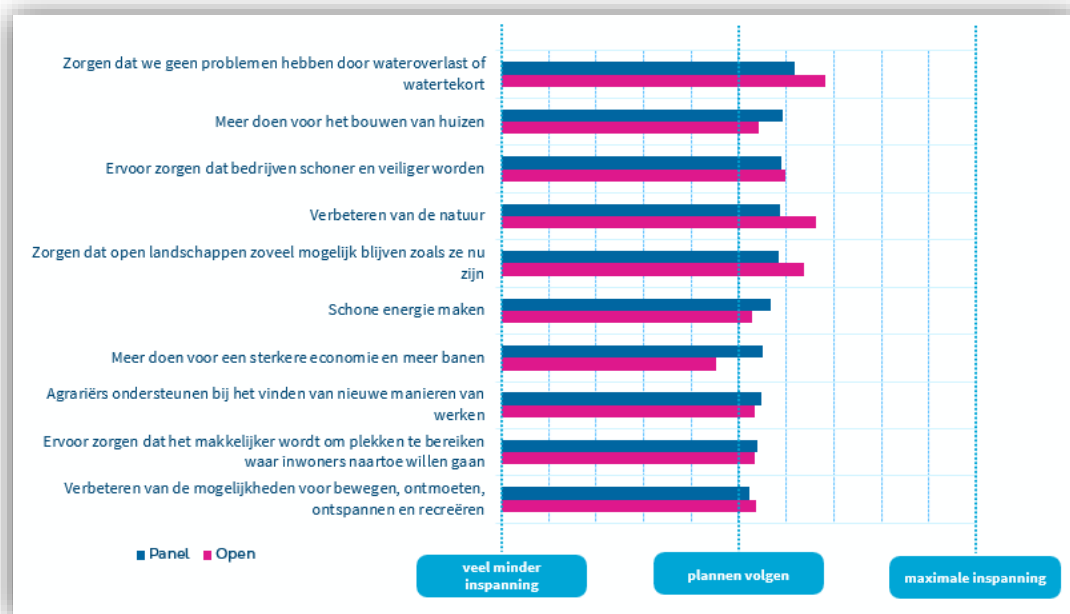
3.1. Waar moet de provincie zich vooral voor inspannen?

Er is veel steun voor de plannen van de provincie

Zowel in de representatieve raadpleging als in de open raadpleging zien we dat er veel steun is voor de plannen van de provincie. De gemiddelde deelnemer van de representatieve raadpleging vindt dat er (iets) meer moet worden ingezet op alle 10 de doelen. Deelnemers vinden dat de provincie significant meer moet inzetten op ‘zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort’ dan op de andere doelen. De verschillen tussen doelen 2 (meer doen voor het bouwen van huizen), 3 (ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden), 4 (verbeteren van de natuur) en 5 (zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn) zijn niet significant. Er is wel een significant verschil qua prioritering tussen deze doelen en doelen 6 (schone energie maken) en 7 (meer doen voor een sterkere economie en meer banen). Doel 9 (ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen) en doel 10 (verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren) scoren significant lager dan de andere doelen.

Deelnemers aan de open raadpleging hebben een meer uitgesproken mening dan deelnemers aan de representatieve raadpleging. Deelnemers aan de open raadpleging vinden dat er fors meer moet worden ingezet op ‘Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort’, ‘Verbeteren van de natuur’ en ‘Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn’. De gemiddelde deelnemer uit de open raadpleging adviseert de provincie om iets minder in te zetten op het doel ‘Meer doen voor een sterkere economie en meer banen’.

Figuur 3.1 Gemiddelde inspanningskeuze op de tien doelen van deelnemers aan de open raadpleging en de groep die representatieve uitkomsten geeft voor Zuid-Holland (panel). Rangschiikking van meer naar minder inspanning voor de antwoorden van het panel.

Watermanagement, schone leefomgeving, woningbouw, natuur en open ruimte zijn de belangrijkste waarden

In zowel de panel raadpleging als de open raadpleging adviseert de gemiddelde deelnemer de provincie om zich het meest in te spannen om ervoor te zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort. Hoewel de verschillen klein zijn, is het opvallend dat de top-5 hetzelfde is in de open raadpleging en de gesloten raadpleging. Na watermanagement, krijgen 'Verbeteren van de natuur', 'Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn', 'Meer doen voor het bouwen van huizen' en 'Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden' het meeste steun.

Dominantie van doelen

Om extra inzicht te krijgen hoe deelnemers de verschillende doelen prioriteren hebben we gekeken naar het percentage deelnemers dat de provincie adviseert om meer inspanning te leveren op een doel vergeleken met de andere doelen. Tabel 3.1 laat bijvoorbeeld zien dat 32% van de deelnemers in de representatieve raadpleging aan de provincie adviseert om zich meer in te spannen voor het zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort dan om meer te doen voor het bouwen van huizen, terwijl 27% de provincie adviseert om zich meer in te spannen voor het bouwen van huizen dan om wateroverlast of watertekort te voorkomen. We zien ook hier dat 'zorgen dat we geen problemen hebben door watertekort of wateroverlast' alle doelen domineert: het percentage deelnemers dat meer inzet op dit doel dan op de andere negen doelen is altijd hoger dan het percentage deelnemers dat juist meer inzet op één van de andere negen doelen.

Tabel 3.2 laat een zelfde analyse zien voor de open raadpleging. De tabel laat zien dat deelnemers uit de open raadpleging meer uitgesproken zijn dan deelnemers aan de representatieve raadpleging. Tabel 3.2 laat zien dat het doel 'meer doen voor een sterkere economie en meer banen' door de andere doelen wordt gedomineerd.

Tabel 3.1 Kruistabel van doelen voor de representatieve raadpleging (panel). Het percentage in een cel geeft het percentage van deelnemers dat meer inzet adviseert op een doel ten opzichte van het doel in de kolom. E.g. cel 1-2 (rij 1 water, kolom 2 huizen) informeert ons dat 32% van de deelnemers een hogere inzet heeft geadviseerd voor het doel 'wateroverlast en watertekort voorkomen' dan voor het doel 'meer doen voor het bouwen van huizen'. Cellen hebben een kleurcode gebaseerd op het percentage van de cel: **onder 20%**, **20%-24%**, **25%-29%**, **30%-34%**, **35%-39%**, **40%-44%**.

	Water	Huizen	Schone bedrijven	Natuur	Open landschappen	Schone energie	Economie	Agrariërs	Bereikbaarheid	Recreatie
Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort		32%	30%	31%	32%	34%	40%	38%	41%	44%
Meer doen voor het bouwen van huizen	27%		31%	34%	35%	33%	35%	36%	38%	41%
Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden	23%	29%		26%	30%	27%	34%	34%	35%	38%
Verbeteren van de natuur	23%	30%	27%		26%	29%	34%	33%	35%	36%
Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn	23%	30%	26%	24%		30%	33%	32%	34%	35%
Schone energie maken	21%	27%	22%	24%	28%		32%	31%	34%	35%
Meer doen voor een sterkere economie en meer banen	22%	21%	23%	23%	25%	25%		28%	27%	31%
Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken	21%	25%	23%	25%	24%	26%	29%		31%	33%
Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan	21%	23%	24%	23%	24%	25%	23%	27%		27%
Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren	17%	22%	20%	20%	20%	21%	22%	25%	24%	

Tabel 3.2 Kruistabel van doelen voor de open raadpleging. Het percentage in een cel geeft het percentage van deelnemers dat meer inzet adviseerde op een doel ten opzichte van het doel in de kolom. E.g. cel 1-2 (rij 1 water, kolom 2 huizen) informeert ons dat 49% van de deelnemers een hogere inzet heeft geadviseerd voor het doel 'wateroverlast en watertekort voorkomen' dan voor het doel 'meer doen voor het bouwen van huizen'. Cellen hebben een kleurcode gebaseerd op het percentage van de cel: onder 20%, 20%-24%, 25%-29%, 30%-34%, 35%-39%, 40%-44%, 45-49%, boven 50%.

	Water	Huizen	Schonere bedrijven	Natuur	Open landschappen	Schone energie	Economie	Agrariërs	Bereikbaarheid	Recreatie
Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort		49%	40%	32%	38%	50%	62%	49%	51%	51%
Meer doen voor het bouwen van huizen	21%		29%	27%	30%	35%	42%	35%	33%	36%
Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden	19%	41%		22%	31%	36%	51%	38%	41%	41%
Verbeteren van de natuur	29%	48%	37%		35%	46%	59%	49%	50%	48%
Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn	29%	46%	37%	27%		45%	55%	44%	46%	45%
Schone energie maken	15%	35%	19%	15%	27%		44%	32%	34%	34%
Meer doen voor een sterkere economie en meer banen	11%	21%	18%	19%	17%	26%		23%	20%	21%
Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken	18%	35%	24%	21%	24%	33%	43%		35%	34%
Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan	16%	29%	25%	23%	24%	33%	38%	32%		28%
Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren	16%	33%	25%	20%	22%	33%	40%	33%	29%	

3.2 Vijf criteria bepalend voor de adviezen over de inspanning voor een doel

Nadat deelnemers hun keuzes hadden gemaakt in de raadpleging werd hen gevraagd om de gemaakte keuzes toe te lichten. Eén van de onderzoekers heeft voor 150 deelnemers uit de open raadpleging en 150 deelnemers uit de representatieve raadpleging die voor alle doelen hun keuzes onderbouwden geanalyseerd welke argumenten er werden genoemd (in totaal 3.000 argumenten). Een tweede onderzoeker heeft hetzelfde gedaan voor 500 deelnemers aan de representatieve raadpleging (in totaal 5.000 argumenten).

Uit de analyse van de argumenten volgt dat vijf criteria bepalend zijn voor de mate waarin inwoners vinden dat de provincie zich wel of niet moet inspannen voor een doel. Deze criteria kunnen worden gebruikt om het draagvlak voor beleid in te schatten. De vijf criteria zijn:

- Gaat het doel over een basisbehoefte?
- Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?
- In hoeverre is het een taak van de provincie om iets te doen?
- Is het een groot (en urgent) probleem?
- Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Tabel 3.3 laat zien dat er vijf mogelijkheden zijn wat betreft de mate waarin deelnemers vinden dat de criteria van toepassing zijn. In sommige gevallen waren nagenoeg alle deelnemers het eens dat een criterium van toepassing is op een doel (donkerblauw), terwijl in andere gevallen de meeste deelnemers vinden dat een criterium niet geldt voor een doel (geel).

Tabel 3.3 In welke mate zijn deelnemers het eens over of de vijf criteria gelden voor een doel?

Nagenoeg alle deelnemers vinden dat een criterium wel geldt voor een doel	
De meeste deelnemers vinden dat een criterium wel geldt voor een doel	
Geen consensus, deelnemers verschillen van mening over belang van criterium	
Geen consensus, deelnemers verschillen sterk van mening over belang van criterium	
De meeste deelnemers vinden dat een criterium niet geldt voor een doel	

Tabel 3.4 geeft een overzicht van de vijf criteria, waarbij de mate van discussie of consensus voor alle doelen naast elkaar is gezet. De twee onderzoekers die de argumenten onderzochten hebben onafhankelijk van elkaar op basis van hun analyse een voorstel gedaan voor de kleurcodering. In de meeste gevallen kwamen zij tot dezelfde kleur. In een aantal gevallen kwamen zij tot een andere interpretatie. Na een bespreking van de interpretaties namen ze een beslissing over de kleurcodering.

Tabel 3.4 laat bijvoorbeeld zien dat voor het doel ‘Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort’ bij alle criteria consensus is onder de deelnemers dat het criterium relevant is voor dit doel. Deelnemers zijn het dus sterk met elkaar eens dat dit een basisbehoefte is; dat dit doel in Zuid-Holland moet worden aangepakt (en niet kan worden afgeschoven naar een andere regio); dat dit een verantwoordelijkheid is van de provincie (een kleine discussie zit hem erin dat sommige mensen aangeven dat dit door het waterschap moet worden geregeld en niet door de provincie); dat er zorgen zijn over wateroverlast en -tekort; en tot slot zien we dat veel mensen tevreden zijn met de plannen van de provincie. Conclusie op basis van deze raadpleging: de provincie zal waarschijnlijk weinig weerstand ervaren als zij inzet op dit doel omdat veel deelnemers alle onderliggende principes steunen. Aan de andere kant is te zien dat er over ‘Agrariërs ondersteunen’ en ‘Meer doen voor een sterkere economie en meer banen’, op meerdere vlakken discussie heerst tussen de deelnemers aan de raadpleging over de mate waarin een criterium van toepassing is (in rood).

Tabel 3.4 Waar zit discussie en consensus? De vijf criteria uitgewerkt per doel. Rangschikking volgt de prioritering van het representatieve raadpleging.

	Gaaf het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?
Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort	Blue	Blue	Light Blue	Light Blue	Blue
Meer doen voor het bouwen van huizen	Blue	Yellow	Blue	Blue	Light Blue
Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden	Blue	Light Blue	Red	Light Blue	Light Blue
Verbeteren van de natuur	Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue
Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn	Yellow	Blue	Light Blue	Yellow	Light Blue
Schone energie maken	Light Blue	Yellow	Light Blue	Light Blue	Red
Meer doen voor een sterkere economie en meer banen	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Light Blue
Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken	Blue	Yellow	Yellow	Red	Red
Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan	Light Blue	Light Blue	Yellow	Red	Light Blue
Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren	Red	Light Blue	Yellow	Yellow	Light Blue

Hieronder bespreken we voor elk van de 10 doelen welke argumenten deelnemers noemden in de onderbouwing van hun keuzes en we relateren deze argumenten aan de vijf criteria. Per doel geven we de top 5 van meest genoemde argumenten, om een beeld te geven van de verschillende perspectieven die er zijn rondom elk onderwerp. De top 5 is samengesteld op basis van een willekeurige steekproef van 300 argumenten per doel (150 uit de open raadpleging en 150 uit de representatieve raadpleging). Per doel zijn de argumenten onderverdeeld onder gekozen inspanning (minder inspanning / plannen volgen / meer inspanning), criterium en onder argument-categorieën. De argumenten zijn geteld en de relatieve frequentie van een argument-categorie is inzichtelijk gemaakt met sterretjes aan de hand van onderstaande sleutel:

- 0-5% *
- 5-10% **
- 10-15% ***
- 15-20% ****
- 20% of meer *****

Daarbij illustreren we in de tekst de categorieën met quotes van de deelnemers.

Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Deelnemers zijn het erover eens dat het voorkomen van problemen door wateroverlast of watertekort een basisbehoefte is (criterium 1, donkerblauw). Zo zegt een deelnemer:

“Dat is essentieel om te leven, dus extra inspanning.”

Deelnemers zijn het er ook over eens dat dit een probleem is dat je binnen Zuid-Holland moet oplossen (criterium 2, donkerblauw). De meeste deelnemers vinden dat de provincie een grote rol moet spelen in het oplossen van problemen, maar er zijn ook deelnemers die het logischer vinden als het waterschap dit doet in plaats van de provincie (criterium 3, lichtblauw). De argumenten die deelnemers noemen, laten hierin zien hoe mensen de werkwijze van overheid en waterschap inschatten.

“Volgens de Waterwet zijn zaken als wateroverlast en watertekort een gedeelte taak tussen gemeente, waterschap en provincie. In de omschrijving wat de Provincie wil gaan doen (bewoners aanzetten tuinen te vergroenen etc) zie ik veel overlap met het werk dat de gemeenten en waterschappen ook al doen. Ik denk dus dat de inspanning van de provincie meer in andere zaken kan.”

“Lijkt me een taak van een regionale overheid en het Waterschap om hiervoor verantwoordelijkheid te dragen.”

De meeste deelnemers vinden dit een urgent probleem. Ze verwachten dat het probleem groter wordt door klimaatverandering. Er zijn ook deelnemers die zeggen op dit moment nog weinig last te ervaren (criterium 4, lichtblauw).

“In ons dorp loopt er veel over na een regen bui”

“Erg belangrijk omdat overstromingen veel kunnen voorkomen in Nederland”

Er zijn nauwelijks deelnemers die kritische kanttekeningen zetten bij de specifieke plannen van de provincie (criterium 5, donkerblauw).

“Voldoende water voor iedereen is belangrijk. Ik denk dat de plannen die er liggen daarvoor zorgen”

“Volgens mij zijn de huidige plannen wel goed, als is wel vaart geboden en geen uitstel, eerder versneld uitvoeren hiervan dat er sneller op de toekomstige veranderingen ingespeeld kan worden.”

Wel zijn er veel deelnemers die zelf met specifieke suggesties komen om problemen te voorkomen of op te lossen. Een aantal voorbeelden hiervan:

“Droge voeten hebben is belangrijk, maar droogte tegen gaan is ook enorm belangrijk. Er mogen meer bomen en er mag meer (hoger) groen komen. Bevorder projecten als steenwippen (of hoe heet het) en bevorder bij nieuwbouw / herinrichting het minimaliseren van verharding. Parkeren in groen, minder geleide / trottoir banden, voetpaden smaller, leg ze vrij door groen, bevorder vrije afwatering, maak mensen bewust van omgaan met klimaatbuien en evt overlast.”

“Niet bouwen in polders diep onder NAP. Havens maken voor woonschepen, met als voordelen: een woonboot loopt geen gevaar bij overstromingen, uitbreiding van de boezem geeft meer waterberging”

“Waterreservoirs voor de warme droge dagen.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
****	Dit is een groeiend probleem vanwege klimaatverandering, oplossingen moeten snel komen <i>“Door temperatuurverhoging wordt een probleem. Nu maatregelen nemen kan later problemen ondervangen”</i>	Meer	5
***	Specifieke suggesties <i>“Meren aanleggen en sluizen, doorvaarten mogelijk maken. Sloepjesroute.”</i>	Meer	5
***	De provincie heeft goede plannen om problemen te voorkomen <i>“Zeer nodig maar ik vertrouw erop dat hier al genoeg inzet voor is achter de schermen”</i>	Plannen volgen	4
**	Vanzelfsprekend dat dit wordt gedaan <i>“er mogen geen problemen komen met overstromingen, daar moeten voldoende maatregelen voor worden genomen en ook moet er voldoende water zijn om schoon drinkwater te kunnen produceren”</i>	Plannen volgen	1
*	Dit is een taak van het waterschap <i>“Ligt dit niet meer op het bordje van de waterschappen?”</i>	Plannen volgen	3

Meer doen voor het bouwen van huizen

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Deelnemers zien het bouwen van meer woningen als het voorzien in een basisbehoefte (criterium 1, donkerblauw). Ze zijn het erover eens dat het woningtekort een urgent probleem is en ze vinden dat alle overheden – en dus ook de provincie – een rol heeft om bij te dragen aan een oplossing (criterium 3 en 4, donkerblauw).

Belangrijke taak van de provincie:

“Dit is het belangrijkste doel voor de provincie”

“Taak centrale overheid”

Er is een groot huizentekort:

“belangrijk. Er is een groot tekort aan huizen en iedereen heeft recht op een woning. Meer betaalbare woningen bouwen in plaats van grote villa's die veel ruimte in beslag nemen”

Probleem is niet een huizentekort, maar een teveel aan mensen:

“Er is woningnood, en vluchtelingen die al statushouder zijn moeten ook een huis hebben en dat moet niet gaan ten koste van andere huiszoekende.”

“Belangrijk. Ik heb moeite met het feit dat er zoveel huizen gaan naar buitenlanders (terwijl dit nooit mijn gedachtegoed is geweest!)”

“Als teveel inwoners een probleem is, stop dan met bouwen van huizen opdat hier niet nog meer inwoners komen! Meer inwoners gaan namelijk een nog grotere vraag creëren naar nog meer woningen. Stimuleer het afbreken van woningen en bedrijven en het vervangen ervan door duurzame alternatieven of natuur.”

Deelnemers verschillen wel van mening over de mate waarin er meer woningen in de Randstad moeten worden gebouwd of juist erbuiten. Veel deelnemers vinden de Randstad nu al te vol. Volgens hen moeten er niet te veel woningen bijkomen. Aan de andere kant zijn er ook deelnemers die juist vinden dat in de Randstad het woningaanbod moet worden vergroot (criterium 2, oranje).

Zuid-Holland is te vol om meer te bouwen:

“Er is al veel te veel nieuwbouw. Andere provincies zijn aan de beurt met volbouwen.”

Graag woningen specifiek in Zuid-Holland:

“Grond vrij maken voor het bouwen van woningen, je kunt de mensen niet dwingen om naar een ander deel van het land te gaan verhuizen.”

Deelnemers verschillen van mening over of het bouwen van veel huizen de beste oplossing is van het probleem. Veel deelnemers steunen deze optie, maar er zijn ook deelnemers die het beperken van migratie en het omzetten van kantoren en scholen in woningen betere oplossingen vinden (criterium 5, lichtblauw).

Zoek naar passende andere oplossingen:

“Ik vind het moeilijk om te zien dat mensen zo'n moeite hebben met het vinden van een huis. Er zijn veel erg grote huizen met veel groen er om heen, kunnen deze niet opgekocht worden en ipv de villa, huizen bouwen voor meerdere gezinnen/ 1 ouder gezinnen etc? Veel ouderen blijven in hun eigen huis wonen, hebben veel ondersteuning nodig, we zouden meer naar bejaardenhuizen terug moeten, waar mensen voor elkaar kunnen zorgen met wat ondersteuning. Ook voor deze ondersteuning handig dat ze op 1 plek wonen.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
*****	Er is een huizentekort <i>“Ik wil graag een huis kopen maar dat is nu onmogelijk! Daarom woon ik nog bij mijn ouders thuis. Ik ben bijna 25”</i>	Meer	4
**	Zuid-Holland is te vol om nog meer te bouwen, slecht voor natuur en leefklimaat/wijk uit naar andere provincies <i>“Wederom De randstad is te vol, de provincie moet stimuleren dat bewoners en bedrijven zich elders gaan vestigen, aangezien het leefklimaat hier snel achteruit holt. Dus meer ruimte voor ontspanning hier en minder woningbouw”</i>	Minder	2
**	Zoek naar passende andere oplossingen, inbreiden/doorschuiven/ombouwen bestaande woningen <i>“De hele keten zit vast. Kijken naar inbreiding, kleinere huizen, slimmere woonvormen voor jongeren en ouderen. Mogelijk maken om huizen te delen.”</i>	Plannen volgen	5

**	Is prima zo/plannen volgen <i>“we moeten niet helemaal vol gebouwd worden dus geen extra inspanning, wel lopende plannen volgen”</i>	Plannen volgen	4
*	Er is een huizentekort <i>“Omdat het tekort aan woningen een landelijk probleem is”</i>	Plannen volgen	4

Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Deelnemers zijn het erover eens dat een schone en veilige leefomgeving een basisbehoefte is (criterium 1, donkerblauw) en een aantal deelnemers geeft aan dat dit extra belangrijk is in een dichtbevolkt gebied als Zuid-Holland (criterium 2, lichtblauw).

“Schonere bedrijven zijn in onze drukke provincie een must voor een gezonde toekomst.”

Ze verschillen alleen sterk van mening of het een taak van de provincie is of de bedrijven zelf om hierop in te zetten (criterium 3, rood). Sommige deelnemers vinden dat bedrijven zelf de kosten moeten dragen en zij vinden het vreemd dat schaarse publieke middelen moeten worden gebruikt om dit doel te realiseren. Andere deelnemers zijn van mening dat dit doel niet gehaald kan worden zonder inzet van de provincie en daarom adviseren zij de provincie om hier veel op in te zetten. Zij hebben het idee dat de provincie meer impact kan maken dan de rijksoverheid omdat de provincie meer lokale kennis heeft. Verschillende deelnemers benadrukken de urgentie van het probleem. Een deelnemer zegt bijvoorbeeld:

“Wij wonen in de smerigste omgeving (Botlek/Europoort/Maasvlakte) van Nederland. De luchtkwaliteit mag zeker wel worden verbeterd.”

Maar er zijn ook een aantal deelnemers die vinden dat er al veel is/wordt gedaan door de overheid om dit probleem te beperken (criterium 4, lichtblauw).

“Ik denk dat er al veel goede initiatieven lopen.”

De meeste deelnemers spreken zich positief uit over de plannen van de provincie (criterium 5, lichtblauw). Met name het maken van strengere regels voor schoon en veilig produceren en deze streng controleren kan op steun rekenen. De situatie rond Chemours wordt vaak als voorbeeld genoemd. Er zijn ook deelnemers die aangeven dat het wel belangrijk is om te voorkomen dat bedrijven in grote financiële problemen komen.

“Vervuiling zoals recent bij Dordrecht en net over de grens in IJmuiden is enorm en zeer verontrustend. Bedrijven moeten gesteund worden om de omslag te maken, maar dit moet gepaard gaan met strenge controles en gedwongen sluitingen en, wat mij betreft, onteigening.”

“De giftige lozing door Chemours Dordrecht moet onmiddellijk stoppen.”

“Inwoners van Zuid-Holland niet het slachtoffer laten worden van een gewetenloos verdienmodel.”

“De vervuiler betaald! Chemours betaalt de hoge waterzuiveringskosten bij de drinkwaterbedrijven en natuurlijk niet de inwoners, die ze doelbewust ziek hebben willen maken.”

“Om te zorgen dat bedrijven zo veel mogelijk positief bijdragen aan economie en maatschappij, maar zo weinig mogelijk externe kosten (zoals milieuvervuiling, overlast) afwentelen op diezelfde maatschappij, is het belangrijk dat provincie bedrijven controleert en ondersteunt.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
****	Belangrijk voor klimaat en toekomst <i>“De lucht, het water en de bodem moeten schoner, om EU-doelstellingen te halen, maar vooral om de toekomst van onze kinderen veilig te stellen.”</i>	Meer	1
***	Grote vervuilers strenger aanpakken is belangrijke taak van de overheid <i>“De basis voor een gezond leefklimaat nu en in de toekomst! Dus ook aanpak van overtreders van de regels. Dat wordt nu onvoldoende gedaan; zie bv Chemours. De winsten worden geprivatiseerd en de lasten gecollectiviseerd. De overheid moet de burger tegen dergelijke systemen beschermen. Dáár is de overheid voor.”</i>	Meer	3
**	Belangrijk dat bedrijven schoner en veiliger werken voor gezondheid, klimaat en toekomst <i>“Verlaging van stikstof en andere vervuilende stoffen. Beter voor de mensen zeker die met copd of andere aandoeningen van de luchtwegen”</i>	Plannen volgen	1
*	Altijd belangrijk <i>“Sowieso schoner. Dat gaat samen met veilig maken.”</i>	Meer	1
*	Plannen volgen, want tevreden met de plannen van de provincie <i>“Huidige plannen volstaan; bedrijfsleven is primair aan zet.”</i>	Plannen volgen	5
*	Bedrijven moeten dit zelf doen, geen steun, alleen regels en sturing <i>“Dit moeten bedrijven zelf doen met regelgeving van de overheid.”</i>	Minder	3

Verbeteren van de natuur

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Een goede natuur zien veel deelnemers als een essentiële basisbehoefte voor mens en dier en dit wordt het vaakst als een hoofdreden genoemd in het advies aan de provincie om hier veel op in te zetten (criterium 1, donkerblauw).

De natuur is van inherent belang voor ons voortbestaan:

“Heel belangrijk voor de toekomstige generatie”

“Dit is nodig want de natuur is iets heel belangrijks en als de natuur wordt ontregeld en uit balans wordt gehaald en blijft zal dat grotere gevolgen hebben dan wat dan ook uiteindelijk.”

Natuur is belangrijk voor rust, recreatie, goed gevoel, gezondheid

“Natuur is belangrijk voor ons welbevinden. Hier moeten we zuinig op zijn.”

“Natuur is belangrijk, het zorgt voor meer groen en is rustgevend, dus meer inspanning”

Over of de natuur al dan niet in Zuid-Holland moet worden verbeterd, is enige discussie (criterium 2, lichtblauw). Verschillende deelnemers geven aan dat er juist in Zuid-Holland aandacht moet zijn voor natuur omdat er in het dichtbevolkte gebied al veel natuur verloren is gegaan. Een kleinere groep deelnemers vindt het niet realistisch om in een dichtbevolkt gebied een florerende natuur te realiseren.

Natuur is belangrijk in een verstedelijkte provincie als ZH:

“Dit is mijn topprioriteit voor Zuid Holland. Wij zijn een overbevolkte provincie met misschien wel het minste bos. In de belangenafweging gaan woningbouw, bedrijfsvestiging, wegen en infrastructuur toch meestal nog voor. Hoog tijd om hier verandering in aan te brengen.”

Er is geen echte natuur in ZH/geen ruimte voor

“Er is geen natuur, het zijn parkjes die aangelegd zijn, onderhoud en vooral schoonhouden is een opdracht.”

De meeste deelnemers vinden dat de provincie een taak heeft om de natuur te verbeteren, maar er is ook een kleine groep deelnemers die vindt dat de mens zich niet met de natuur moet bemoeien of dat boeren dit beter kunnen doen dan de provincie (criterium 3, lichtblauw).

Natuur is een verantwoordelijkheid van de provincie

“Zonder gezonde natuur overleven we het niet, en zijn alle economische inspanningen leuk voor de korte termijn maar zinloos voor de lange termijn. Het is aan de overheid om de lange termijn in de gaten te houden, en NU maatregelen te nemen om het klimaat te verbeteren.”

Met natuur hoeft men zich niet te bemoeien:

“De natuur redt zich zelf, al eeuwen en eeuwen lang. Er gaat wel eens een plantje weg maar er komt er ook weer een bij. Iets anders, is er in Nederland nog natuur? Alles is toch aangelegd door de mens.”

De meeste deelnemers maken zich zorgen om de natuur. Ze maken zich zorgen of er wel genoeg aandacht voor is gezien de andere opgaven in Zuid-Holland. Een kleinere groep is van mening dat het niet erg slecht gaat met de natuur en geeft aan dat behouden wat er is voldoende is (criterium 4, lichtblauw).

De natuur staat onder druk:

“Er is hier zo veel verloren gegaan en er wordt steeds wat vanaf gesnoept. Het gaat geleidelijk, maar er komt niets terug.”

“De natuur gat hard achteruit en komt door de woningbouw en bedrijven steeds meer in het gedrag, en toch kunnen we niet zonder, het zorgt voor zuurstof en recreatie, maar het doet ook zoveel meer denk aan biodiversiteit van dieren en insecten. Welke ook hard nodig zijn, al zijn ze niet altijd gewenst.”

Het gaat niet zo slecht met de natuur:

“Hoeft niet specifiek te worden verbeterd. Is niet zo slecht hier.”

De meeste deelnemers hebben vertrouwen in de plannen van de provincie, maar er is ook een groep die vindt dat de overheid de natuur meer haar gang moet laten gaan. Zo zegt een deelnemer: “Laat de natuur zijn gang gaan en probeer dit niet te beïnvloeden”, maar er zijn ook deelnemers die vinden dat de natuur meer prioriteit mag krijgen ten opzichte van andere doelen. Deelnemers geven ook aan dat er extra aandacht aan groen in steden mag worden gegeven (criterium 5, lichtblauw).

Tevreden met de plannen. Er wordt nu voldoende aandacht aan gegeven:

“De plannen hebben wat mij betreft nu een mooie balans. Natuurbehoud is belangrijk, maar er hoeven niet veel natuurgebieden bij te komen als dit ten koste gaat van de andere doelen van de gemeente”

Geef natuur prioriteit boven andere zaken als woningen en landbouw:

“Verbeteren van de natuur kan alleen als je stopt met laagbouw, dit verdringt de natuur veel sneller dan hoogbouw. dus verbeteren van de natuur begint bij het niet verdringen van de natuur.”

Denk ook aan groen in de steden:

“Dat we rekening houden met de natuur, zoveel mogelijk groen in de steden om warmte tegen te gaan. Meer groengebieden die met elkaar verbonden zijn zodat dieren zich goed kunnen verplaatsen. Biodiversiteit bevorderen waar dat nu niet goed gaat etc.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
****	De natuur is van inherent belang voor voortbestaan <i>“Heel belangrijk voor de toekomstige generatie”</i>	Meer	1
***	De natuur staat onder druk <i>“Er is hier zo veel verloren gegaan en er wordt steeds wat vanaf gesnoept. Het gaat geleidelijk, maar er komt niets terug.”</i>	Meer	4
**	Natuur is belangrijk voor rust, recreatie, goed gevoel, gezondheid <i>“Natuur is belangrijk voor ons welbevinden. Hier moeten we zuinig op zijn.”</i>	Meer	1
**	Het gaat niet slecht met de natuur. Er is genoeg natuur. Behoud wat er is, is voldoende <i>“De natuur in Zuid-Holland is heel mooi, kan zo blijven”</i>	Plannen volgen	4
**	Tevreden met de plannen. Er wordt nu voldoende aandacht aan gegeven <i>“Ik ben blij met de plannen”</i>	Plannen volgen	5

Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Deelnemers verschillen van mening over de mate waarin het open houden van landschappen een basisbehoefte is en ze verschillen dus ook van mening over de mate waarin dit een (urgent) probleem is (criterium 1 en 4, oranje). Er zijn bijvoorbeeld deelnemers die niet hechten aan de openheid van het landschap, maar die hier ook huizen of andersoortige natuur voor in de plaats willen:

“Er moet juist gebouwd worden. Huizen bouwen en tegelijk meer bomen planten levert per saldo meer op aan CO2 reductie dan een open veld. Bomen nemen nu eenmaal meer CO2 op dan gras.”

“Agrarisch landschap prima. Maar de enorme fixatie om het open landschap te behouden vind ik te beperkt. Je kunt ook mooie natuurgebieden maken van agrarische gebieden. Dan blijft het groene hart groen.”

Sommige deelnemers zien de open landschappen als ‘ademruimte’ tussen de verstedelijkte- en industriële gebieden, andere deelnemers vinden dat open landschappen in zekere mate moeten worden opgeofferd om in andere behoeften te voorzien. Daarbij is er een grote groep deelnemers die vindt dat er een balans moet worden gevonden tussen het openhouden van landschappen en allerlei andere functies die om ruimte vragen. Het doel is duidelijk plaatsgebonden omdat deelnemers verwijzen naar (het behoud van) specifieke unieke karaktereigenschappen van het landschap (criterium 2, donkerblauw).

“Open landschappen zijn een belangrijke waarde van de provincie Zuid-Holland, maar kunnen niet altijd en overal behouden blijven”

Er zijn ook deelnemers die vinden dat de provincie samen met andere overheden een duidelijke taak heeft om de balans tussen het beschermen van open landschappen en andere functies te bewaken (criterium 3, lichtblauw).

“Groen kost geld, maar van levensbelang. Overheidstaak”

Er is steun voor de plannen van de provincie (criterium 5, lichtblauw). Veel deelnemers benadrukken dat er zorgvuldige keuzes en afwegingen moeten worden gemaakt. Deelnemers willen voorkomen dat open landschappen op een ondoordachte manier worden volgebouwd. Specifieke punten waar deelnemers negatief over zijn is het bouwen van dure villa’s in open landschappen en het bouwen van distributiecentra.

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
***	Tevreden met huidige plannen <i>“Is goed zoals het nu gaat”</i>	Plannen volgen	4
***	Meer natuur is belangrijk <i>“Meer natuur is goed, meer bebouwing ten koste van natuur niet”</i>	Plannen volgen	1
**	Belangrijk om balans te vinden tussen openheid en andere functies <i>“Er moet een goede balans zijn met eventuele hoognodige woningbouw”</i>	Plannen volgen	5
**	Het open landschap hoeft niet per se behouden <i>“Landschappen zijn dynamisch en moeten mee ontwikkelen met de samenleving en de natuur. Bevroren van een beeld van vroeger is niet zinvol.”</i>	Minder	1
*	Het open landschap mag niet veranderen/er is al zo weinig natuur <i>“Open landschap en natuur in Zuid-Holland is al zeer beperkt. Er moet voorkomen worden dat Zuid-Holland één urbaan gebied wordt.”</i>	Meer	4

Schone energie maken

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

De meeste deelnemers zien het tegengaan van klimaatverandering als een basisbehoefte (criterium 1, lichtblauw). Het maken van schone energie zien ze als een middel om een bijdrage te leveren aan het oplossen van dit urgente probleem (criterium 4, lichtblauw).

“Schone energie is één van de belangrijkste opgaven op dit moment”

Een groep deelnemers vraagt zich af of de dichtbevolkte provincie Zuid-Holland wel het beste gebied is om schone energie te produceren (criterium 2, geel).

“Er is in Zuid-Holland geen ruimte voor windmolens en zonneparken. Dat gaat ten koste van natuur en open ruimtes die er al zo weinig zijn.”

De meeste deelnemers vinden dat de provincie een taak heeft om schone energie op te wekken, maar een kleine groep deelnemers vindt het maken van schone energie meer een taak van de rijksoverheid of gemeentelijke overheid, of juist bedrijven en mensen zelf. (criterium 3, lichtblauw).

“Vind ik meer een landelijk agendapunt: in de regio doen we dit volgens mij al best goed met windmolens”

“We zijn bezig met een energie transitie dus moet ieder zijn steentje bijdragen”

Over de concrete plannen van de provincie is veel discussie. Een grote groep deelnemers heeft moeite met windmolens en er zijn ook deelnemers die zich uitspreken tegen subsidies voor bedrijven om zonnepanelen te plaatsen (criterium 5, rood).

“Heel mooi om schone energie op te wekken maar een windmolenpark wil niemand in zijn achtertuin! Eerst het energiemeter maar eens aanpassen dat het t allemaal aankan.”

“Kernenergie vind ik een goed plan, niet nóg meer windmolens... hoe lang kunnen die draaien (10-20 jaar?) hoe voeren we ze dan af? Bovendien is Nederland slechts 0,4% verantwoordelijk voor de uitstoot van CO2 en wat te denken van de ons omringende landen??? Waait dat de andere kant op?? Zonnepanelen vind ik een goed plan maar geen parkeerplaatsen vol.... dat is het andere uiterste. Grote bedrijven goed organiseren met waar mogelijk schone energie. Waterstof wordt hopelijk ook gebruikt zo mogelijk in toekomst.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
****	<p>Belangrijk om transitie te maken ivm milieu en leefbaarheid</p> <p><i>“Het gaat niet zo goed met het milieu en het klimaat, en we gebruiken nog steeds veel meer van de aarde dan er op termijn is. Schone energie is makkelijk op te wekken, en we gebruiken er nu eenmaal veel van.”</i></p>	Meer	1
***	<p>Plannen volgen/gaat prima zo</p> <p><i>“Mooie inzet. Is een belangrijk onderwerp en liggen goede plannen”</i></p>	Plannen volgen	4

**	Belangrijk om de energietransitie te realiseren, gaat nu te langzaam <i>"Noodzaak van energietransitie is evident, aldus de wetenschappelijke consensus. Dit gaat veel te langzaam nu en is extreem belangrijk."</i>	Meer	4
*	Geen windmolens/zonnepanelen <i>"Geen windmolens meer aan de kust en geen zonnepanelen meer zolang deze niet gerecycled kunnen worden. optie kerncentrale"</i>	Minder	5
*	Schone energie is niet zo schoon <i>"Zoek eerst maar eens uit of die zogenaamde 'schone energie' wel echt schoon is. Hoe schoon is het produceren, vervoeren en plaatsen van windmolens en zonnepanelen? En hoe schoon is het na afschrijving (afbreken, afvalverwerking, e.d.)?"</i>	Minder	5
*	Verantwoordelijkheid van bedrijven/landelijke politiek, niet per se provincie/mensen zelf <i>"Ook een faciliterende rol voor de Provincie. Bedrijven en andere instellingen en particulieren spelen daar ook een belangrijke rol bij."</i>	Plannen volgen	3

Meer doen voor een sterkere economie en meer banen

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Deelnemers verschillen van mening over of meer doen voor een sterkere economie en meer banen bijdraagt aan een basisbehoefte (criterium 1, oranje). Er zijn deelnemers die vinden dat een gezonde economie van levensbelang is, maar er zijn ook deelnemers die vinden dat we qua economie een stapje terug mogen doen. Deze deelnemers geven bijvoorbeeld aan dat het aanpakken van klimaat- en milieuproblemen voorrang moet krijgen.

"Inkomen genereren en persoonlijke ontwikkeling: Wanneer de economie sterk is, hebben werknemers meer kans op een vast en groeiend inkomen."

"Er is al teveel naar de economie gekeken met dit als gevolg. We moeten gewoon allemaal een stapje terugdoen."

Ook is er discussie over de mate waarin specifiek Zuid-Holland op dit doel moet inzetten (criterium 2, oranje). Sommige deelnemers vinden dat er in Zuid-Holland meer banen moeten komen, anderen geven aan dat het in Zuid-Holland te druk is en dat er juist meer banen moeten worden gecreëerd elders in het land.

"Ik denk dat de economie beter verdeeld moet worden over de provincies en ook de banen, zodat er niet al teveel mensen in ZH bijkomen, de gevolgen voor de provincie zijn er groot omdat er o.a. steeds meer huizen bij moeten komen"

Deelnemers hebben er vraagtekens bij of de provincie de juiste organisatie is om veel in te zetten op het realiseren van een sterkere economie en meer banen (criterium 3, geel). Ze vinden bijvoorbeeld dat dit meer een taak is van de markt dan van de overheid.

“Marktwerking is toch zogenaamd heilig? Laat het de markt lekker zelf uitzoeken dan.”

Er is ook discussie over de mate waarin de economie en de beschikbaarheid van banen een urgent probleem is (criterium 4, oranje). Sommige deelnemers geven aan dat het moeilijk is om een baan te vinden, terwijl andere deelnemers zeggen dat de arbeidsmarkt nu al een tijdje erg krap is en dat de overheid dit probleem niet nog groter moet maken.

“Er zijn al genoeg banen, we hebben een laag werkloosheidscijfer dus m.i. niet nodig.”

“Nog meer banen? De huidige vacatures worden niet eens vervuld!”

Maar ook:

“Er zullen meer banen moeten komen zeker als er meer mensen komen wonen in Zuid-Holland.”

“Het is belangrijk dat we een sterke economie krijgen en meer banen waar uit je kunt kiezen en geld uit kan worden gehaald.”

Deelnemers zetten niet of nauwelijks kanttekeningen bij de specifieke plannen van de provincie. Wel wordt veelvuldig benadrukt dat het beleid zich moet richten op het vergroten van kansen voor mensen met een laag inkomen of een uitkering om een (betere) baan te krijgen (criterium 5, lichtblauw). Kansengelijkheid en het voorkomen van een tweedeling in de samenleving worden hier genoemd als aandachtspunten.

“In Zuid-Holland is er een redelijk goede economie. Wel de plannen volgen die er zijn gemaakt om meerdere banen te creëren.”

“Een sterke economie en meer banen zijn de beste middelen om zoveel mogelijk mensen bestaanszekerheid te bieden. Daarbij zorgen een sterke economie met meer werkende mensen ook voor lagere sociale uitgaven (bijv minder WW) en hogere belastinginkomsten.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
***	Geen prioriteit, want andere zaken zijn belangrijker, zoals duurzaamheid, gezondheid (28) <i>“Het streven naar meer is achterhaald. We hebben nu al een chronisch tekort aan arbeidskrachten en veel arbeidsmigranten kunnen we nauwelijks passende woonruimte bieden. Ga voor kwaliteit en streef naar een duurzame en circulaire economie. Dat hoeft niet tot meer banen maar wel tot andere banen te leiden.”</i>	Minder	1
***	De plannen van de provincie zijn goede plannen <i>“Een goede economie is belangrijk, maar de staande plannen zijn genoeg.”</i>	Plannen volgen	5
***	Geen prioriteit, want het gaat goed met de economie <i>“Er is momenteel weinig werkloosheid dus laten we de plannen maar gewoon volgen”</i>	Plannen volgen	4
**	Geen prioriteit, want het gaat goed met de economie <i>“Dit is niet echt een probleem.”</i>	Minder	4
*	Belangrijk, want sterke economie is altijd belangrijk <i>“Het is belangrijk dat we een sterke economie krijgen en meer banen waar uit je kunt kiezen en geld uit kan worden gehaald.”</i>	Meer	1

Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

De meeste deelnemers vinden dat agrariërs via het produceren van voedsel voorzien in een basisbehoefte (criterium 1, donkerblauw).

Over de vier andere criteria verschillen deelnemers van mening bij het doel ‘Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken’. Er is een groep deelnemers die vindt dat er in Zuid-Holland genoeg ruimte moet blijven voor agrariërs. Ze vinden het belangrijk dat Nederland zelfvoorzienend is wat betreft voedsel. Deze deelnemers vinden dat de overheid zich minder met de boeren moet bemoeien. Ze vinden dat agrariërs op dit moment weinig problemen veroorzaken en vinden de oplossingen die de overheid kiest niet goed. De meeste deelnemers uit deze groep adviseren de provincie om minder in te zetten op ‘Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken’.

“Agrariërs zijn best wel slim om nieuwe manieren zelf te vinden, hier hoeft je minder aandacht aan besteden.”

“Laten zoals het is, geneuzel over de stikstof is een probleem dat de overheid zelf gecreëerd heeft dus niet op boeren afschuiven.”

Maar er zijn ook deelnemers uit deze groep die juist vinden dat de provincie meer moet inzetten op ‘Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken’.

“We moeten de leveranciers van ons voedsel helpen te blijven bestaan.”

“Ondersteunen, maar in geen geval dwingen, want agrariërs zijn meestal zelf vindingrijk genoeg om uit te zoeken hoe ze hun werk moeten uitvoeren. Daar hebben ze een stelletje wijsneuzen uit Den Haag niet voor nodig.”

Een andere groep deelnemers is juist kritisch op de plannen van de provincie omdat zij vinden dat er met minder agrariërs in Zuid-Holland ook nog kan worden voorzien in een basisbehoefte. De productie kan volgens hen elders plaatsvinden en moet in Zuid-Holland omlaag. Zij vinden dat de overheid strenger mag zijn naar de boeren. Ze vinden dat de agrarische sector problemen veroorzaakt die de overheid daadkrachtig moet oplossen. Het valt op dat ook deze groep deelnemers zowel minder inzet op de optie als (soms) meer inzet op de optie.

Deelnemers die minder inzetten op het ondersteunen van agrariërs:

“Ze krijgen al gigantisch veel subsidie die wij betalen er staat alweer een enorme smak geld voor ze klaar dus laat ze zelf in actie komen.”

“Zijn ondernemers met een eigen bedrijf en eigen bedrijfsrisico, daar hoeven wij niet aan mee te betalen. Als ze de regels niet kunnen volgen moeten ze maar stoppen.”

“Postbodes kregen het ook niet toen de email kwam en agrariërs krijgen al miljarden.”

“Het kwijtraken van je baan is een beroepsrisico dat we allemaal lopen in een ouderwets beroep. Ze hebben middelen en mogelijkheden genoeg om er zelf uit te komen.”

Deelnemers die veel inzetten op agrariërs en kritisch zijn:

“Dit moet!! Deze sectoren mogen niet meer afwentelen op natuur, bodem, water en toekomstige generaties. Het kan en moet anders.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
***	De huidige werkwijze van agrariërs is onhoudbaar, ze moeten verduurzamen <i>“Schonere en minder belastende manier van werken is essentieel.”</i>	meer	4
**	Agrariërs zijn belangrijk voor onze voedselvoorziening en moeten gesteund worden om te blijven bestaan <i>“We moeten de leveranciers van ons voedsel helpen te blijven bestaan”</i>	meer	1
**	Problemen vallen mee/er wordt genoeg aan gedaan/plannen volgen prima <i>“Plannen volgen is denk ik voldoende. Is al mega veel aandacht voor ook landelijk”</i>	Plannen volgen	4
**	Opmerkingen over hoe het kan worden ingericht, vaak: extensieve landbouw <i>“Met name het terug dringen van chemische pesticiden en het bedrijven van monocultuur en al haar mega stallen moet dringend herzien worden. Geef de insecten en andere dieren de ruimte om ook te mogen leven en werk klimaat bewust.”</i>	Plannen volgen	5
**	Laat de boeren hun gang gaan, ze doen goed werk <i>“Boeren moeten lekker blijven zitten waar ze nu zitten. Daar heeft verder niemand wat over te zeggen .”</i>	Minder	3
**	We moeten niet te veel medelijden hebben met agrariërs. Agrariërs zijn al genoeg geholpen en moeten eigen verantwoordelijkheid nemen <i>“Zijn ondernemers met een eigen bedrijf en eigen bedrijfsrisico, daar hoeven wij niet aan mee te betalen. Als ze de regels niet kunnen volgen moeten ze maar stoppen.”</i>	Minder	3

Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Veel deelnemers aan de raadpleging vinden mobiliteit een belangrijke behoefte. Aan de andere kant zijn er maar weinig deelnemers die mobiliteit als een existentiële basisbehoefte zien, zoals dat wel vaak het geval is bij ‘natuur’ en ‘wonen’ (criterium 1, lichtblauw).

Belangrijk dat iedereen kan gaan waar hij wil:

“Het is fijn als alles goed bereikbaar is”

“Mobiliteit is de bloedsomloop van een provincie”

Niet alles hoeft bereikbaar te zijn:

“Mobiliteit kan teruggeschroefd worden, vereist andere keuzes van ons burgers , provincie moet stoppen mobiliteitsgroei te faciliteren.”

Sommige deelnemers benadrukken dat de provincie een duidelijke taak heeft om het openbaar vervoer te verbeteren. Zeker voor mensen die hiervan afhankelijk zijn zoals gehandicapten, jongeren en ouderen. Aan de andere kant zijn er deelnemers die vinden dat inwoners zelf ook een rol hebben om ervoor te zorgen dat zij gemakkelijk plekken kunnen bereiken en er zijn deelnemers die vinden dat we minder moeten gaan reizen (criterium 3, oranje).

Er is veel discussie tussen deelnemers of de bereikbaarheid van plekken in Zuid-Holland wel of niet een groot probleem is. Sommige deelnemers zeggen dat je nu overal kunt komen en dat de bereikbaarheid van plekken in Zuid-Holland goed is (vergelijkbaar met andere delen van het land). Zij vinden niet dat de provincie veel moet inzetten op de verbetering van de bereikbaarheid. Andere deelnemers vinden juist de bereikbaarheid ondermaats en vinden dat de provincie meer moet doen om dit te verbeteren (criterium 4, rood).

Bereikbaarheid is prima zoals het nu is:

“Er is hier genoeg openbaar vervoer, dus dat lijkt mij geen probleem.”

Bereikbaarheid is ondermaats:

“De steden groeien uit hun voegen, maar het openbaar vervoer heeft moeite mee te groeien. Dat is vooral te merken aan de treinen.”

“Het wordt te druk. Te veel woningen in en rond Den Haag. Wegen kunnen het verkeer niet aan.”

Met name de plannen van de provincie om het openbaar vervoer te verbeteren en goedkoper te maken kunnen op veel steun rekenen (criterium 5, lichtblauw). Hiernaast zijn er deelnemers die aangeven dat ze minder wegen willen, of juist een focus willen zien op andere punten, zoals het verkorten van reistijden, files en meer parkeergelegenheid

Zet in op OV:

“Infrastructuur is prima in Nederland, alhoewel er meer investering in het ov en deel voertuigen moet komen en minder nadruk op wegen bouwen.”

“Licht eraan op welke manier en via welke modaliteit. Bereikbaarheid wordt vaak direct vertaald in wegen voor auto. Maar kan dus ook bereikt worden d.m.v. fiets, wandelen en ov. Voor het laatste ben ik.”

“Openbaar vervoer in de randstad is heel goed geregeld en je kan bijna overal van deur tot deur komen. Qua kosten zou het omlaag mogen om het meer te bevorderen.”

“Maak het openbaar vervoer een stuk goedkoper dan kunnen wij de auto in de toekomst weg doen”

“De beter het openbaar vervoer de minder mensen de auto pakken nu is het te duur en rijdt het niet vaak genoeg.”

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
***	Geef aandacht aan openbaar vervoer en fiets- en wandelmogelijkheden <i>“Openbaar vervoer is zeer belangrijk en zit nu een beetje in het verdomhoekje (wordt steeds slechter)”</i>	meer	5
***	Tevreden met huidige plannen van de provincie/bereikbaarheid is prima <i>“De voorgestelde maatregelen lijken me voldoende.”</i>	Plannen volgen	4

**	Geef aandacht aan openbaar vervoer en fiets- en wandelmogelijkheden <i>“Licht eraan op welke manier en via welke modaliteit. Bereikbaarheid wordt vaak direct vertaald in wegen voor auto. Maar kan dus ook bereikt worden d.m.v. fiets, wandelen en ov. Voor het laatste ben ik.”</i>	Plannen volgen	5
**	Bereikbaarheid is prima zoals het nu is <i>“Er is hier genoeg openbaar vervoer, dus dat lijkt mij geen probleem.”</i>	Minder	4
**	Belangrijk dat iedereen kan gaan waar hij wil, specifiek ook voor bepaalde doelgroepen <i>“Mobiliteit is vitaal voor iedereen, van jong naar oud.”</i>	Meer	1

Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren

Gaat het doel over een basisbehoefte?	Moeten we met dit doel in Zuid-Holland aan de slag of elders?	Is het een taak van de provincie om iets te doen?	Is het een groot (en urgent) probleem?	Zijn de plannen van de provincie goede oplossingen voor het probleem?

Deelnemers verschillen van mening over of het verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren een basisbehoefte is (criterium 1, rood). Sommige deelnemers zien het als een basisbehoefte omdat het bijdraagt aan fysieke- en mentale gezondheid. Andere deelnemers geven aan dat ze een aantal andere doelen meer als basisbehoefte zien en dat dit een thema is waar concessies mogen worden gemaakt. Zo zegt een deelnemer:

“Er liggen veel opgaven en dan is dit leuk maar een bijzaak in vergelijking.”

Ook is er tussen deelnemers discussie over de mate waarin er sprake is van een urgent probleem (criterium 4, oranje). Er zijn deelnemers die aangeven dat er genoeg mogelijkheden voor recreatie zijn, ook bijvoorbeeld in de natuur:

“Er is van alles sportparken, sporthallen, buiten wandelen kan overal en de provincie is groen genoeg om buiten te kunnen zijn”

Andere deelnemers geven aan dat er te weinig mogelijkheden zijn en dat er ruimte voor moet worden gemaakt:

“Duidelijk toch. Bij mooi weer zijn de stranden al niet meer te bereiken dus andere plaatsen voor recreatie is van harte welkom”

“Naar buiten gaan moet aantrekkelijk blijven of worden gemaakt. Goed voor de gezondheid, sociale omgang, begrip voor elkaar. Maar mét ruimte.”

Deelnemers vragen zich wel af of de provincie echt een taak heeft om dit doel te realiseren. Ze vinden dat bewoners hier zelf ook een taak in hebben en vindingrijk moeten zijn (criterium 3, geel).

“Mensen moet zelf op zoek gaan naar contacten. Sportscholen genoeg en andere activiteiten.”

“Belangrijk voor de mens, maar die heeft zelf ook eigen verantwoordelijkheid om goed voor zichzelf te zorgen.”

Deelnemers die veel hebben ingezet op dit doel vinden dat dit wel een doel is dat in Zuid-Holland moet worden gedaan en dat lastig kan worden verplaatst naar buiten Zuid-Holland omdat je voor mogelijkheden voor bewegen, ontspannen en recreëren niet te veel moet hoeven te reizen (criterium 2, lichtblauw).

“Het is belangrijk om een mooi stuk natuurgebied binnen bereik te hebben en om fietsen/wandelen te stimuleren.”

“Ruimte om te recreëren is zeer schaars in ZH, en juist daarom zeer kwetsbaar en belangrijk voor het welzijn van de inwoners van de provincie.”

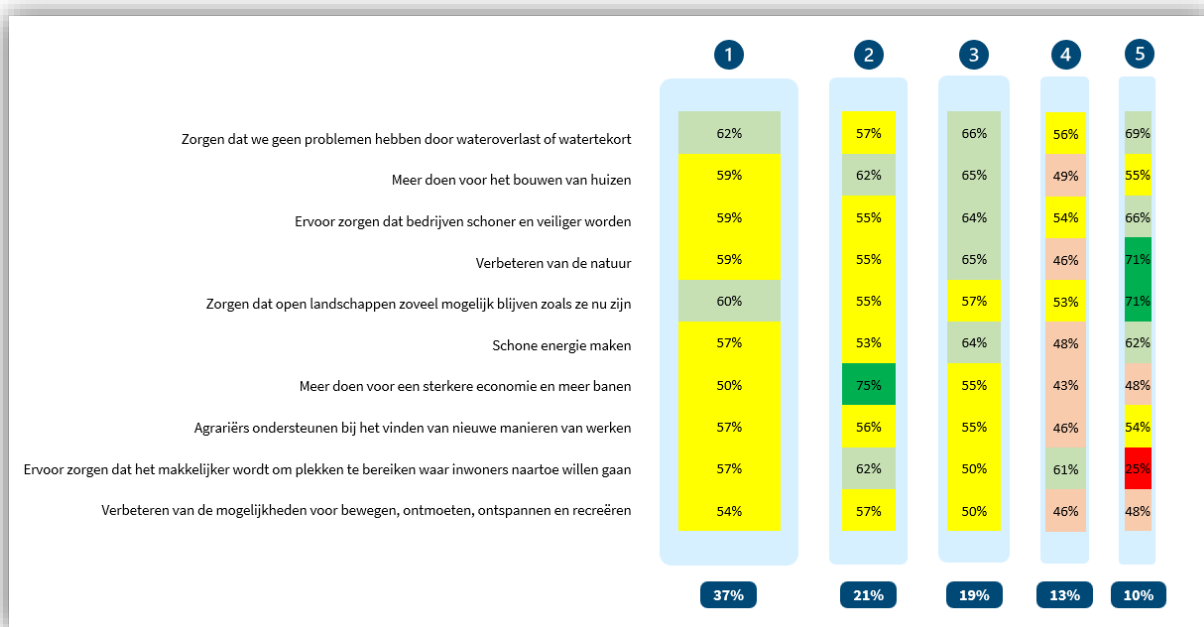
Deelnemers steunen de plannen van de provincie en noemen veel specifieke voorstellen zoals genoeg goede wandel- en fietspaden, genoeg (openbare) sportvelden, genoeg zwembaden en schoon zwemwater (criterium 5, lichtblauw). Daarbij zijn er deelnemers die benadrukken dat het belangrijk is dat lage inkomens voldoende (financiële) mogelijkheden moeten hebben om gebruik te maken van sportfaciliteiten.

Relatieve frequentie	Top 5 argument-categorieën met elk 1 relevante quote	Inspanning	Criterium
****	Er zijn voldoende mogelijkheden “Zijn nu genoeg mogelijkheden, je kan zelf ook wel wat moeite doen”	Plannen volgen	4
***	Er zijn genoeg recreatiemogelijkheden “Daar is al veel plek voor.”	Minder	4
***	Recreatie is belangrijk voor gezondheid, welzijn en meer redenen “Ontspanning, bewegen recreëren etc. is hard nodig om in deze maatschappij op de been te kunnen blijven.”	Meer	1
**	Recreatie is belangrijk voor gezondheid en welzijn “Door te investeren in verbeteren van beweeg , ontmoetings-, ontspannings- en recreatiemogelijkheden kunnen we gezondheid en het welzijn van mensen bevorderen.”	Plannen volgen	1
*	Mensen hebben hierin een eigen verantwoordelijkheid “Men kan zelf ook wat creatiever zijn in het vinden van mogelijkheden , dus dit geld kan beter voor essentiële zaken gebruikt worden.”	Plannen volgen	3

3.3 Vijf groepen Zuid-Hollanders

De keuzes van deelnemers uit de representatieve raadpleging hebben we geanalyseerd met Latente Klasse Clusteranalyses (LCKA). Deze methode identificeert groepen individuen die eenzelfde combinatie van maatregelen adviseren, een zogenoemd cluster. Daarnaast laat de analyse zien welk type Zuid-Hollanders relatief vaak voorkomt in bepaalde clusters. Uit de analyse blijkt dat deelnemers zijn op te delen in vijf groepen.

Figuur 3.2 De Latente Klasse Clusteranalyse identificeert vijf groepen Zuid-Hollanders.

Hieronder gaan we nader in op de vijf groepen en hun profielen. We bespreken alleen de variabelen die een significante invloed op de groep waartoe deelnemers behoren. Dit zijn de leeftijd van de deelnemer, of de deelnemer heeft gestemd bij de Provinciale Statenverkiezingen en een aantal aspecten van de leefomgeving van de deelnemers. Mensen tussen 35 en 64 jaar zijn overwegend evenredig verdeeld in elke groep, waarbij ze ongeveer de helft van elke groep uitmaken. Echter, er zijn verschillen in de keuzes van ouderen (65-plussers) en jongeren (onder de 35 jaar) voor bepaalde doelen. Andere variabelen zoals inkomenspositie, geslacht en opleidingsniveau hebben geen significante invloed op de groep waar een deelnemer toe behoort.

Groep 1 (Gematigde groep)

Advies: 37% van de deelnemers behoort tot Groep 1. Dit is een gematigde groep die aan de provincie adviseert om voor alle tien de doelen de plannen te volgen of er iets meer op in te zetten. Deze groep adviseert om het meest in te zetten op ‘zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort’ (62%) en ‘zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn’ (60%).

Profiel: Deze groep bevat relatief veel 65-plussers (33%) en relatief weinig inwoners die jonger zijn dan 35 jaar (22%).

Groep 2 (Jongeren uit grote en kleine steden, die nadruk leggen op werk, wonen en bereikbaarheid)

Advies: 21% van de deelnemers behoort tot Groep 2. Deze groep zet sterk in op ‘meer doen voor economie en banen’ (75%), op ‘ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan’ (62%) en ‘meer doen voor het bouwen van huizen’ (62%).

Profiel: Deze groep bevat relatief veel jongeren (38%) en relatief weinig 65-plussers (12%). Slechts 22% woont in een groene of landelijke omgeving en slechts 9% heeft vanuit zijn/haar woning een vrij uitzicht. Hoewel stedelijkheid geen significante factor is, zien we dat een grote groep deelnemers uit dit cluster in Rotterdam en Den Haag woont.

Groep 3 (Nadruk op natuur en milieu, relatief veel ouderen)

Advies: 19% van de deelnemers behoort tot Groep 3. Deze groep zet sterk in op het verbeteren van de natuur (65%), 'meer doen voor het bouwen van huizen' (65%), op 'zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort' (66%), 'maken van schone energie' (64%) en 'ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden' (64%). Doelen die te maken hebben met natuur en milieu zijn belangrijk voor deze groep.

Profiel: Deze groep bevat relatief veel 65-plussers (31%) en relatief weinig inwoners die jonger zijn dan 35 jaar (19%). De ruime meerderheid van deze groep zegt dat belangrijke basisvoorzieningen zoals scholen, supermarkten en de huisarts binnen 15 minuten te bereiken zijn.

Groep 4 (Jongeren die basisvoorzieningen moeilijk kunnen bereiken, leggen nadruk op bereikbaarheid)

Advies: 13% van de deelnemers behoort tot Groep 4. Deze groep zet sterk in op 'ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan' (61%). Ze adviseren de provincie om minder in te zetten op 'meer doen voor een sterkere economie en meer banen' (43%).

Profiel: Deze groep bevat relatief veel jongeren (45%) en heel weinig 65+'ers (7%). Relatief weinig deelnemers geven aan te hebben gestemd bij de vorige Statenverkiezingen (62%). Voor deze groep deelnemers zijn belangrijke basisvoorzieningen slecht bereikbaar. Slechts 35% zegt dat zij alle belangrijke basisvoorzieningen (zoals scholen, supermarkten en de huisarts) binnen 15 minuten kunnen bereiken.

Groep 5 (Nadruk op natuur, milieu en open ruimte, relatief veel jongeren)

Advies: 10% van de deelnemers behoort tot Groep 5. Deze groep zet sterk in op 'zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn' (71%), 'verbeteren van de natuur' (71%), 'zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort' (69%), 'maken van schone energie' (62%) en 'ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden' (66%).

Profiel: Deze groep bevat relatief veel jongeren (35%) en heel weinig 65-plussers (13%). Relatief veel deelnemers geven aan te hebben gestemd bij de vorige Statenverkiezingen (79%). Relatief veel deelnemers zegt in een groene en landelijke omgeving te wonen (34%) en relatief veel deelnemers zeggen in een dorpse omgeving te wonen (28%).

3.4. Rangschikking vier extra doelen

Aan deelnemers die maximale inspanning kozen voor een van de doelen 'ondersteunen van agrariërs', 'bouwen van huizen', 'verbeteren van de natuur' en 'versterken van de economie' werd gevraagd om aan te geven waar deze ruimte zou moeten worden weggehaald om de doelen mogelijk te maken. Figuur 3.3 laat hier een voorbeeld van zien.

Figuur 3.3 Rangschikking van drie doelen, na het kiezen van een maximale inzet op 'ondersteunen van agrariërs bij het vinden van nieuwe manieren van werken'.

Je hebt net het advies gegeven om maximaal in te zetten op het ondersteunen van agrariërs bij het vinden van nieuwe manieren van werken. Hierdoor is er minder ruimte voor andere dingen. Als de provincie ruimte moet maken voor agrariërs, waar vind je dan dat er minder ruimte voor moet zijn? Sleep de opties hieronder in de goede volgorde. Zet bovenaan de optie waar de provincie volgens jou het eerst naar moet kijken om ruimte weg te halen. (1/6)

- Verbeteren van de natuur
- Bouwen van huizen
- Versterken van de economie

Van de 35 deelnemers die maximaal hebben ingezet op het ondersteunen van agrariërs bij het vinden van nieuwe manieren van werken geeft 46% aan dat als er ruimte moet worden gecreëerd om agrariërs te ondersteunen er

eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het bouwen van huizen. 34% zegt dat er eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het verbeteren van de natuur en 20% zegt dat er het eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het versterken van de economie.

Tabel 3.5 Waar moet ruimte vandaan worden gehaald volgens deelnemers die maximaal hebben ingezet op 'ondersteunen van agrariërs bij het vinden van nieuwe manieren van werken'.

	% op 1 (haal hier eerst ruimte vandaan)	% op 2 (dan hier)	% op 3 (en pas daarna hier)
Verbeteren van de natuur	34%	29%	37%
Bouwen van huizen	46%	31%	23%
Versterken van de economie	20%	40%	40%

Van de 44 deelnemers die maximaal hebben ingezet op 'meer doen voor een sterkere economie en meer banen' geeft 48% aan dat als er ruimte hiervoor moet worden gecreëerd er eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het bouwen van huizen. 27% zegt dat er eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het verbeteren van de natuur en 25% zegt dat er het eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor agrariërs.

Tabel 3.6 Waar moet ruimte vandaan worden gehaald volgens deelnemers die maximaal hebben ingezet op 'meer doen voor een sterkere economie en meer banen'?

	% op 1 (haal hier eerst ruimte vandaan)	% op 2 (dan hier)	% op 3 (en pas daarna hier)
Bouwen van huizen	48%	23%	30%
Verbeteren van de natuur	27%	43%	30%
Ondersteunen van agrariërs	25%	34%	41%

Van de 81 deelnemers die maximaal hebben ingezet op 'verbeteren van de natuur' geeft 47% aan dat als er ruimte hiervoor moet worden gecreëerd er eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het bouwen van huizen. 28% zegt dat er eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het versterken van de economie en 25% zegt dat er het eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor agrariërs.

Tabel 3.7 Waar moet ruimte vandaan worden gehaald volgens deelnemers die maximaal hebben ingezet op 'verbeteren van de natuur'?

	% op 1 (haal hier eerst ruimte vandaan)	% op 2 (dan hier)	% op 3 (en pas daarna hier)
Bouwen van huizen	47%	25%	28%
Ondersteunen van agrariërs	25%	31%	44%
Versterken van de economie	28%	44%	27%

Van de 109 deelnemers die maximaal hebben ingezet op ‘meer doen voor het bouwen van huizen’ geeft 32% aan dat als er ruimte hiervoor moet worden gecreëerd er eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het verbeteren van de natuur. 32% zegt dat er eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor het versterken van de economie en 36% zegt dat er het eerst moet worden gekeken naar het weghalen van ruimte voor agrariërs.

Tabel 3.8 Waar moet ruimte vandaan worden gehaald volgens deelnemers die maximaal hebben ingezet op ‘meer doen voor het bouwen van huizen’?

	% op 1 (haal hier eerst ruimte vandaan)	% op 2 (dan hier)	% op 3 (en pas daarna hier)
Verbeteren van de natuur	32%	30%	38%
Ondersteunen van agrariërs	36%	32%	32%
Versterken van de economie	32%	38%	30%

4. Ervaring raadpleging

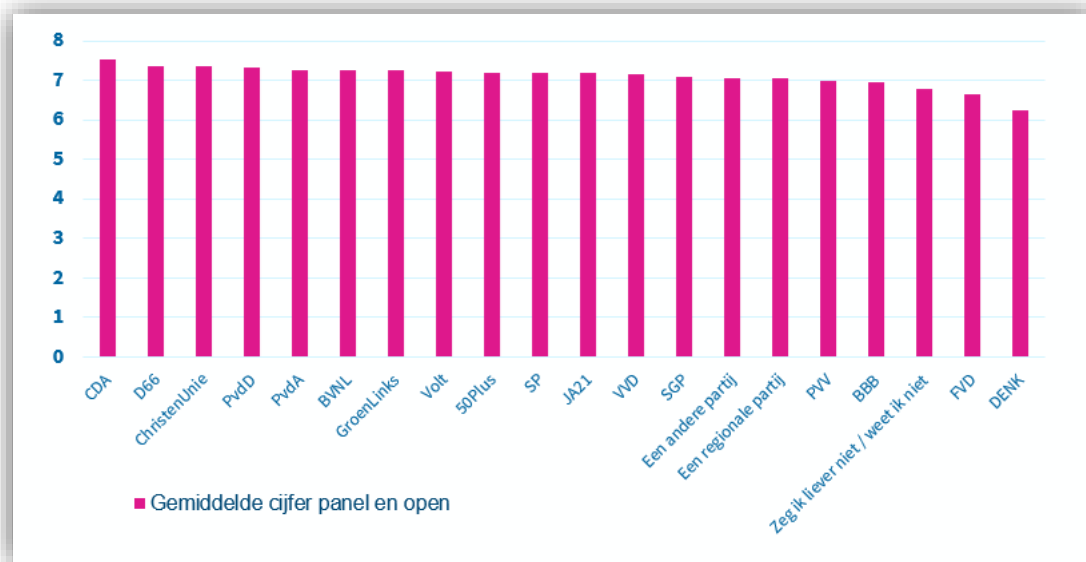
In dit hoofdstuk presenteren we hoe deelnemers de raadpleging hebben ervaren.

Waardering van de raadpleging

92% van alle deelnemers waardeert deze raadpleging met een 6,0 of hoger. Zij vinden het een fijne manier om hun voorkeuren over de inrichting van de ruimte aan de provincie door te geven. De gemiddelde deelnemer aan de open raadpleging geeft hiervoor een 7,0 als cijfer en de gemiddelde deelnemer aan de representatieve raadpleging (panel) zelfs een 7,5.

In de raadpleging is ook gevraagd op welke politieke partij men stemde bij de Statenverkiezingen. Het valt op dat er nauwelijks een verschil is tussen de mate waarin deelnemers die op verschillende politieke partijen stemmen de raadpleging waarderen.

Figuur 4.1 Rapportcijfer voor de raadpleging opgesplitst naar politieke voorkeur.

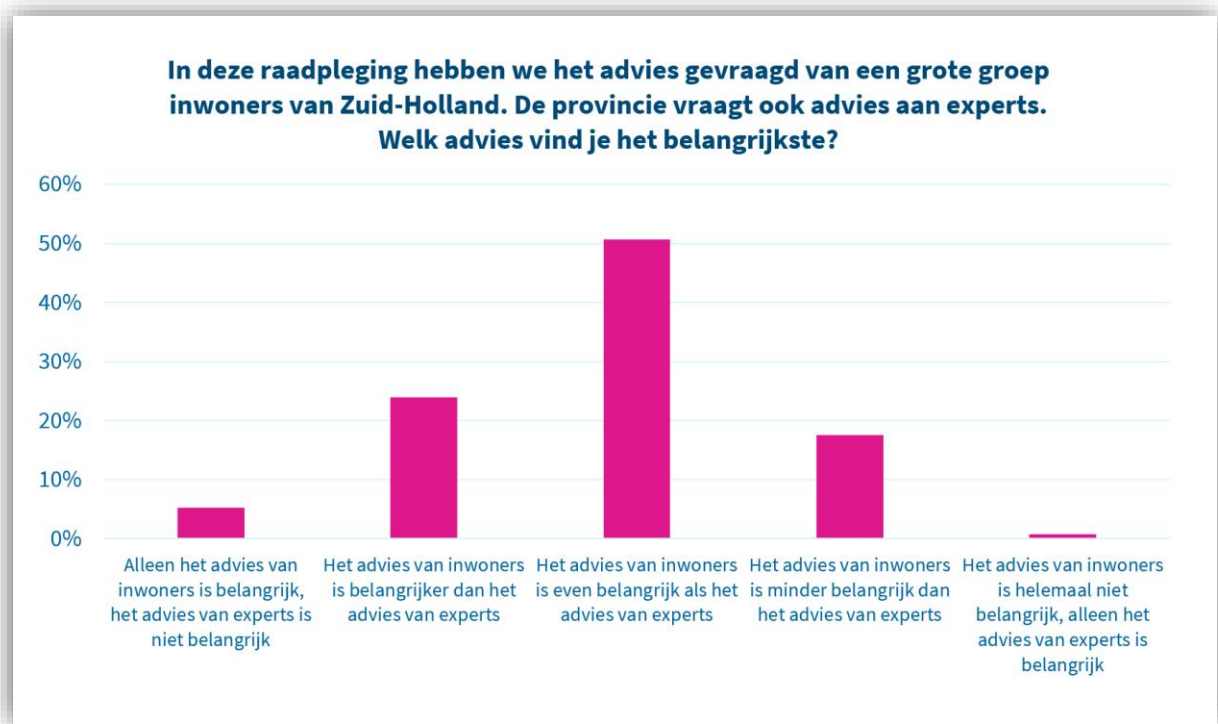

Een ruime meerderheid van de deelnemers aan de raadpleging vindt dat de overheid deze methode vaker moet toepassen (80% open / 78% panel). Ook een ruime meerderheid van deelnemers aan het panel zegt door hun deelname te hebben geleerd over de keuzes die de overheid moet maken (65%). Deelnemers aan de open raadpleging geven minder vaak aan dat ze iets hebben geleerd van de raadpleging (45%). Ook geeft een meerderheid van het panel (62%) aan dat ze meer vertrouwen krijgen in de overheid als de overheid vaker op deze manier inwoners laten meedenken. Voor de open raadpleging ligt dit percentage op 46%. Deelnemers geven bovendien aan dat ze de uiteindelijke keuzes van de overheid beter kunnen accepteren doordat de provincie deze raadpleging doet (69% panel / 53% open raadpleging).

Meer dan twee derde (68%) van de deelnemers aan de open raadpleging en het panel hebben nog niet eerder hun mening gegeven aan de overheid over dit thema. 81% van de panel-deelnemers en 90% van de deelnemers aan de open raadpleging geeft aan dat ze het een belangrijk onderwerp vonden om hun mening over te geven.

Meer dan de helft van de deelnemers vindt dat het advies van de inwoners evenveel gewicht moet hebben als het advies van experts. Relatief veel deelnemers (24%) geven daarnaast aan dat ze het advies van inwoners in deze raadpleging belangrijker vinden dan het advies van experts. Een zeer beperkt aantal deelnemers vindt dat er helemaal niets moet worden gedaan met het advies van inwoners en dat er puur moet worden gevaren op het advies van deskundigen.

Figuur 4.2 Welk advies vinden deelnemers belangrijk?

Referenties

- Geijssen, T., Vries, M. de, Maas, W., Tuit, C., Fillerup, L. & Mouter, N. (2022). Coronabeleid op de lange termijn: Welke doelen en maatregelen vinden Nederlanders belangrijk? Populytics.
- Mouter, N., van Beek, L., de Ruiten, A., Hernandez, J.I., Schouten, S., van Noord, L., Spruit, S. (2021a). Brede steun voor ambitieus klimaatbeleid als aan vier voorwaarden is voldaan: resultaten van een raadpleging onder meer dan 10.000 Nederlanders over het Nederlandse klimaatbeleid. Populytics.
- Mouter, N., Koster, P.R., Dekker, T. (2021b). Contrasting the recommendations of Participatory Value Evaluation and Cost-Benefit Analysis in the context of urban mobility investments. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 144, 54-73.
- Mouter N, Shortall R, Spruit S, Itten A. (2021c) Including young people, cutting time and protecting useful outcomes: Participatory Value Evaluation as a new practice of public participation in the Dutch energy transition. *Energy Res Soc Sci*. 2021;75:101965.
- Mouter, N., Koster, P.R., Dekker, T. (2021d). Participatory Value Evaluation for the evaluation of flood protection schemes. *Water Resources and Economics*, 36.
- Mouter N, Hernandez JI, Itten AV. (2021e). Public participation in crisis policymaking. How 30,000 Dutch citizens advised their government on relaxing COVID-19 lockdown measures. *PLoS ONE* 16(5): e0250614.
- Mouter, N., Jenninga, S., de Vries, M., Maas, W., Geijssen, T., Spruit, S. (2022). Een raadpleging ter voorbereiding van het Gelders burgerforum Klimaat. Populytics.
- Mouter, N., de Vries, M., Jenninga, S., Spruit, S.L., Amezian, A., Munyasya, A. (2023a). Resultaten van de Landelijke Energieraadpleging Populytics.
- Mouter, N, de Vries, M., Munyasya, A., Tuit, C., Hoefsloot, N., Cieraad, F., Lier, F., Tromp, H. (2023b). Uitkomsten van de Lelylijnraadpleging. Populytics.
- Spruit, S.L., Mouter, N., de Vries, Schouten, S. (2021). 6681 Nederlanders denken mee over medisch keuren van rijbewijshouders. Populytics.

Bijlage. Teksten onder de informatieknoppen

Deelnemers konden punten toekennen aan 10 doelen. Ze konden per doel op een informatieknop klikken voor een meer uitgebreide beschrijving van het doel en het effect van verschillende keuzes. Hieronder geven we de volledige teksten die onder de informatieknoppen gegeven werden.

Doel	Informatie (achter i-knop)
<p>[1] Verbeteren van de natuur</p>	<p>In Zuid-Holland zijn verschillende soorten natuur. We hebben bossen, duinen, weides en wateren. Met sommige van deze gebieden gaat het niet goed. Daardoor gaat het minder goed met de dieren, planten en andere organismen in deze gebieden. Dat heeft verschillende oorzaken, bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vervuiling van bodem en water door afval- en meststoffen • Overlast door te veel licht en geluid • Vervuiling van de lucht met CO₂, stikstof en fijnstof. <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie heeft plannen gemaakt om de natuur te herstellen. En om de natuur nog beter te maken. De provincie wil dat doen op bijvoorbeeld deze manieren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gaat het niet goed met de natuur in een bestaand gebied? Dan gaan we de natuur herstellen. • We willen de gebieden met elkaar verbinden. Dan kunnen dieren en planten zich beter verplaatsen door de natuur. Dieren kunnen dan bijvoorbeeld veilig oversteken naar een ander natuurgebied. • We maken meer ruimte voor natuur. We maken bijvoorbeeld meer nieuwe natuur langs de duinen. • We maken meer ruimte voor weidevogels. We houden gebieden met veenweide daarom natter. Dat is goed voor weidevogels. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om natuurgebieden zoveel mogelijk te beschermen. En om de gebieden groter te maken. Dan gaat het beter met de natuur. Maar er is dan wel minder ruimte voor bijvoorbeeld wonen, werken of de landbouw. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie dat ze minder moet doen voor de natuurgebieden. Dan gaat het slechter met de natuur. Maar er is dan meer ruimte voor bijvoorbeeld wonen, werken of de landbouw.
<p>[2] Agrariërs ondersteunen bij het vinden van nieuwe manieren van werken</p>	<p>Iedereen die in de landbouw werkt, noemen we in deze raadpleging <i>agrariërs</i>. Dat zijn dus bijvoorbeeld boeren, tuinders en akkerbouwers. Gaan zij op een andere manier werken? Dan is dat beter voor de natuur en het klimaat. En ook voor de kwaliteit van de bodem en het water. De provincie zoekt daarom</p>

	<p>samen met agrariërs naar nieuwe manieren van werken in de landbouw. De provincie wil er namelijk ook voor zorgen dat agrariërs in de toekomst genoeg geld kunnen verdienen met hun werk.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie heeft de volgende plannen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie gaat agrariërs meer helpen om genoeg voedsel te kunnen blijven produceren. En om tegelijk de natuur beter te maken. Bijvoorbeeld met minder vee. Of met een duurzamere manier van werken bij het verbouwen van groenten. • De provincie betaalt mee aan het ontwikkelen en toepassen van nieuwe kennis en techniek. Is de kennis of techniek nog niet bewezen? Ook dan betaalt de provincie mee. Bijvoorbeeld voor robots die helpen om duurzamer te produceren. • De provincie wil het makkelijker maken om producten gewoon bij de agrariërs te kopen. Dus bijvoorbeeld zonder dat ze het eerst aan een supermarkt verkopen. Daar zijn nieuwe systemen voor nodig. De ontwikkeling daarvan wil de provincie graag ondersteunen. • De provincie wil het voor agrariërs makkelijker maken om op een andere manier hun geld te verdienen. Het wordt dan makkelijker om in je bedrijf andere dingen te gaan doen. De provincie geeft agrariërs bijvoorbeeld een hogere vergoeding als ze helpen met het beschermen van natuur. Of ze geven agrariërs toestemming voor horeca of een zorgboerderij. • Sommige agrariërs willen vrijwillig stoppen met hun bedrijf. De provincie wil ervoor zorgen dat die agrariërs een goede vergoeding krijgen. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om meer tijd en geld te besteden aan het ondersteunen van agrariërs die kiezen voor een andere manier van werken. En om te kijken hoe zij daar ook genoeg ruimte voor kunnen krijgen. De provincie gebruikt het geld en de ruimte dan niet voor andere dingen. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om agrariërs minder te helpen. Wordt het voor agrariërs te moeilijk om genoeg geld te verdienen met hun bedrijf? Dan moeten ze daarom misschien stoppen met hun bedrijf. Er komt dan meer ruimte voor andere agrarische bedrijven. En bijvoorbeeld voor natuur en wonen. Geeft de provincie minder geld uit om agrariërs te helpen om anders te gaan werken? Dan kan de provincie meer geld uitgeven aan andere dingen.
<p>[3] Ervoor zorgen dat het makkelijker wordt om plekken te bereiken waar inwoners naartoe willen gaan.</p>	<p>In het stedelijke gebied van Zuid-Holland wordt het steeds drukker op de weg. Dit zorgt voor files. Daardoor kunnen mensen minder goed naar hun woningen en bedrijven. En andere voorzieningen kun je ook minder goed bereiken. Woon je op het platteland van Zuid-Holland? Dan is het lastiger om zonder auto te</p>

	<p>komen waar je moet zijn. Er rijden bijvoorbeeld minder bussen naar bepaalde plekken of je moet heel vaak overstappen.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie wil meer geld uitgeven om plaatsen beter bereikbaar te maken. Of je nou lopend, op de fiets, met de bus of trein of met de auto ergens heen wilt. • De provincie wil de bus en trein goedkoper maken. Vooral voor mensen die een laag inkomen hebben. • De provincie wil op het platteland meer buslijnen maken. En meer buurtbussen met vrijwilligers. • De provincie wil mooie en goede fietsroutes maken. Die fietsroutes verbinden het platteland met de steden. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om meer geld aan deze plannen uit te geven. Er komen bijvoorbeeld meer buslijnen op het platteland. Of de bus en de trein worden goedkoper. Of de fietsroutes en autowegen worden beter. Maar de provincie kan dat geld niet gebruiken voor andere dingen. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om minder te doen om plekken bereikbaar te maken. De wegen worden dan nog drukker. Dan komen er langere files en duurt de spits ook langer. Buslijnen die mensen weinig gebruiken worden duurder of stoppen. Geeft de provincie minder geld uit om plaatsen beter bereikbaar te maken? Dan kan de provincie meer geld uitgeven aan andere dingen.
<p>[4] Meer doen voor het bouwen van huizen</p>	<p>Er zijn te weinig huizen in Nederland. Ook in Zuid-Holland kunnen veel inwoners moeilijk een huis vinden.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie wil dat alle inwoners een passende en betaalbare woning kunnen vinden. De provincie heeft daarom plannen gemaakt om tot en met 2030 in totaal 235.000 nieuwe woningen te bouwen. 40% van die woningen worden sociale huur. Die zijn dus voor mensen met een laag inkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie geeft veel geld uit aan de realisatie van deze woningen. • De provincie maakt ook ruimte voor extra voorzieningen die nodig zijn voor de nieuwe huizen. Zo kan het stroomnet worden uitgebreid en kan er ook genoeg drinkwater worden gemaakt om al die huizen aan te sluiten. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om te zorgen dat die woningen sneller klaar zijn. En de provincie moet kijken

	<p>of er na 2030 nog meer woningen kunnen komen. Bijvoorbeeld door meer hoogbouw te stimuleren of meer ruimte beschikbaar te stellen. Ook als dat ten koste gaat van andere activiteiten zoals werken, landbouw of natuur. Tijd en geld dat de provincie hierin investeert kan dan niet voor andere dingen worden gebruikt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om minder geld uit te geven aan de realisatie van extra woningen. Dat kan ervoor zorgen dat het aantal van 235.000 nieuwe woningen mogelijk niet in 2030 wordt gehaald. Dit zorgt ervoor dat het voor meer inwoners van Zuid-Holland moeilijk zal zijn om een passend en betaalbaar woonhuis te vinden. Maar er is wel meer tijd, geld en ruimte voor andere activiteiten.
[5] Schone energie maken	<p>We willen de opwarming van de aarde tegenhouden. Daarom moeten we meer schone energie maken en gebruiken.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie en de gemeentes in Zuid-Holland hebben plannen om meer schone energie te maken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • We leggen zonnepanelen op daken en parkeerplaatsen. En langs wegen en het spoor. • In de haven willen we duurzame waterstof gaan maken. En we hebben plannen om grote batterijen aan te leggen waar we schone energie in kunnen opslaan. Zo kunnen we die energie later gebruiken. • In Zuid-Holland voeren we de restwarmte uit de haven naar steden en bedrijven. Dat doen we met ondergrondse leidingen. Zo kunnen steden en bedrijven op een duurzame manier energie krijgen. • We onderzoeken of we kleine kerncentrales kunnen bouwen. • We hebben plannen om in Zuid-Holland meer plekken voor windmolens te maken. • Ondernemers krijgen meer ruimte om op hun terrein kleine windmolens neer te zetten. Die mogen dan maximaal 30 meter hoog zijn. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om gemeenten en bedrijven extra te helpen met hun plannen om schone energie te maken. De provincie kan het bijvoorbeeld makkelijker maken om een bepaalde vergunning aan te vragen. Of de provincie geeft geld aan bedrijven die zonnepanelen willen. Je adviseert de provincie om meer geld uit te geven aan deze plannen. De provincie kan het geld dan niet gebruiken voor andere dingen. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om minder te doen. Zijn mensen het niet eens met plannen voor windmolens of zonneparken? Dan gaan die niet door. De klimaatdoelen van de provincie worden dan niet gehaald.

<p>[6] Ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden</p>	<p>Bedrijven in de industrie en het transport zorgen in Zuid-Holland voor veel inkomsten. Maar ze zorgen soms ook voor overlast. Fabrieken of vliegtuigen kunnen schadelijke stoffen uitstoten. Of zorgen voor geluid- en stankoverlast. Vrachtwagens en schepen vervoeren soms gevaarlijke stoffen en dat kan ook voor gevaarlijke situaties zorgen. Al deze bedrijfsactiviteiten kunnen invloed hebben op de gezondheid van inwoners.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie wil ervoor zorgen dat bedrijven schoner en veiliger worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie zorgt dat bedrijven op plekken komen die in de buurt zijn van schone energie. Zo kunnen die bedrijven makkelijker schone energie gebruiken. • De provincie wil de manier waarop bedrijven dingen vervoeren duurzamer maken. • De provincie wil meer plekken maken waar bedrijven dingen kunnen bewaren. Die plekken heten goederenhubs. Gebruiken bedrijven goederenhubs? Dan hoeven ze minder heen en weer te rijden. • Bedrijven krijgen geld van de provincie als ze duurzamer willen worden. Bijvoorbeeld als ze zonnepanelen op hun daken willen. • De provincie maakt de regels strenger voor schoon en veilig produceren. En de provincie gaat ook strenger controleren of bedrijven zich aan die regels houden. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om veel geld te geven aan bedrijven om schoner te produceren. En om geld uit te geven aan het controleren van regels. Dit geld kan de provincie dan niet gebruiken voor andere dingen. Ook maakt de provincie strengere regels die ervoor zorgen dat er geen bedrijven mogen zijn die stoffen en geluid uitstoten die (mogelijk) slecht zijn voor de gezondheid. Stoppen die bedrijven? Dan zijn er minder banen. Maar er is wel meer ruimte voor wonen, natuur en de landbouw. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om minder te doen. De bedrijven zijn dan zelf verantwoordelijk om schoner en veiliger te worden. De provincie controleert de regels minder goed. Daarom overtreden bedrijven ze misschien wel vaker. Dat kan leiden tot problemen met de gezondheid van inwoners.
<p>[7] Zorgen dat we geen problemen hebben door wateroverlast of watertekort</p>	<p>Het klimaat verandert. Het is steeds vaker heel lang droog. Maar er komen ook steeds meer extreme regenbuien. Dat zorgt voor overlast van water, maar ook voor tekort aan water. Dat is een steeds groter probleem. Het zorgt voor overstromingen. Of het zorgt ervoor dat de bodem verzakt. Dat kan zorgen voor schade aan huizen en aan wegen.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie wil beter met wateroverlast en watertekorten omgaan.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie wil in steden en dorpen voor meer groen zorgen, bijvoorbeeld bomen en struiken. Die houden het water beter vast. • De provincie gebruikt lage polders om water op te slaan. Regenwater kan dan beter in de bodem zakken. Agrariërs die hieraan meewerken, krijgen een vergoeding. • De provincie moedigt inwoners aan om hun daken te vergroenen, regenwater op te vangen en minder tegels in de tuin te hebben, zodat het water ook daar beter in de bodem kan worden opgenomen. • De provincie vraagt bedrijven en inwoners om minder water te gebruiken. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om bedrijven en inwoners meer te verplichten om zelf water op te vangen. En je adviseert de provincie om meer geld uit te geven aan de plannen en er ook extra ruimte voor beschikbaar te maken. Inwoners en bedrijven zijn dan beter voorbereid op droogte en wateroverlast. Maar er is minder geld en ruimte voor wonen, werken of de landbouw. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je dat de provincie minder moet doen om problemen met water tegen te gaan. Dan komt er wel steeds meer wateroverlast. En meer droogte. Is er watertekort? Dan zal de provincie samen met de waterschappen moeten kiezen tussen drinkwater voor inwoners of water voor landbouw en natuur. Er is dan niet genoeg voor iedereen. De provincie kan de ruimte wel gebruiken voor andere dingen.
<p>[8] Meer doen voor een sterkere economie en meer banen</p>	<p>In Zuid-Holland wonen 3,8 miljoen mensen. 2 miljoen mensen hebben een baan. De mensen in Zuid-Holland zorgen voor 21% van het geld dat we in Nederland verdienen.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie wil de Zuid-Hollandse economie sterker maken. En de provincie wil ervoor zorgen dat er altijd genoeg banen zijn voor de inwoners.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie geeft geld uit aan grote bestaande bedrijven die zich willen ontwikkelen. Maar ze geeft ook geld aan kleine nieuwe bedrijven die innovatieve ideeën hebben. • De provincie geeft extra geld aan bedrijven die een grote kans hebben om ook in de toekomst te bestaan. Bijvoorbeeld omdat ze op een schone en veilige manier produceren. • De provincie geeft ruimte aan bedrijven die goed zijn voor de economie. En die zorgen voor veel banen die aansluiten bij de behoeften van inwoners. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om ook tijd en geld te investeren om de ruimte in de provincie slimmer te

	<p>gebruiken. Zorgen bepaalde bedrijven voor overlast, bijvoorbeeld door stank of geluid? Dan zetten we die bedrijven bij elkaar op één terrein. De ruimte die dan vrij is op andere plekken kunnen we gebruiken voor bijvoorbeeld nieuwe gebouwen voor bedrijven of woningen. In totaal hebben we dan wel meer ruimte nodig.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om minder te doen voor de economie in Zuid-Holland. Sommige bedrijven zullen dan weggaan uit de provincie. Dat kan ervoor zorgen dat inwoners moeilijker een baan vinden. De provincie heeft dan wel meer ruimte voor andere dingen. En de provincie kan meer geld gebruiken voor andere dingen.
<p>[9] Verbeteren van de mogelijkheden voor bewegen, ontmoeten, ontspannen en recreëren</p>	<p>In Zuid-Holland wonen 3,8 miljoen mensen. 2 miljoen mensen hebben een baan. De mensen in Zuid-Holland zorgen voor 21% van het geld dat we in Nederland verdienen.</p> <p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie wil de Zuid-Hollandse economie sterker maken. En de provincie wil ervoor zorgen dat er altijd genoeg banen zijn voor de inwoners.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie geeft geld uit aan grote bestaande bedrijven die zich willen ontwikkelen. Maar ze geeft ook geld aan kleine nieuwe bedrijven die innovatieve ideeën hebben. • De provincie geeft extra geld aan bedrijven die een grote kans hebben om ook in de toekomst te bestaan. Bijvoorbeeld omdat ze op een schone en veilige manier produceren. • De provincie geeft ruimte aan bedrijven die goed zijn voor de economie. En die zorgen voor veel banen die aansluiten bij de behoeften van inwoners. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om ook tijd en geld te investeren om de ruimte in de provincie slimmer te gebruiken. Zorgen bepaalde bedrijven voor overlast, bijvoorbeeld door stank of geluid? Dan zetten we die bedrijven bij elkaar op één terrein. De ruimte die dan vrij is op andere plekken kunnen we gebruiken voor bijvoorbeeld nieuwe gebouwen voor bedrijven of woningen. In totaal hebben we dan wel meer ruimte nodig. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om minder te doen voor de economie in Zuid-Holland. Sommige bedrijven zullen dan weggaan uit de provincie. Dat kan ervoor zorgen dat inwoners moeilijker een baan vinden. De provincie heeft dan wel meer ruimte voor andere dingen. En de provincie kan meer geld gebruiken voor andere dingen.
<p>[10] Zorgen dat open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn.</p>	<p>Door de jaren heen is het platteland van Zuid-Holland veel veranderd. Toch kan je het traditionele Zuid-Hollandse landschap nog goed herkennen. Je herkent het aan de polders, sloten, weilanden, rijen van bomen, de verre uitzichten en de eeuwenoude windmolens.</p>

	<p>Wat wil de provincie doen?</p> <p>De provincie wil zich ervoor inzetten dat de open landschappen zoveel mogelijk blijven zoals ze nu zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie probeert ervoor te zorgen dat nieuwe dingen in het landschap passen. Maken we plannen die gevolgen kunnen hebben voor het landschap? Dan moeten die plannen er zoveel mogelijk rekening mee houden met hoe het landschap er nu uitziet. <p>Wat is jouw advies aan de provincie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat je het schuifje staan? Dan adviseer je de provincie om haar plannen uit te voeren. • Zet je het schuifje naar rechts? Dan adviseer je de provincie om alles te doen om alle open landschappen te houden zoals ze zijn. De provincie gaat dan samen met agrariërs, waterschappen en natuurorganisaties kijken hoe ze de open landschappen kunnen houden. Ze kunnen bijvoorbeeld stukken land voor verschillende dingen tegelijkertijd gebruiken. Zo kunnen we meer open landschappen behouden. Maar dan is het wel moeilijker om andere dingen te doen met de ruimte. Nieuwe woningen bouwen op het platteland wordt dan moeilijker. • Zet je het schuifje naar links? Dan adviseer je de provincie om minder te doen om ervoor te zorgen dat open landschappen blijven zoals ze nu zijn. Het landschap mag veranderen. Initiatiefnemers krijgen meer ruimte voor het uitvoeren van hun plannen, ook als dat ten koste gaat van de openheid van het landschap.
--	---